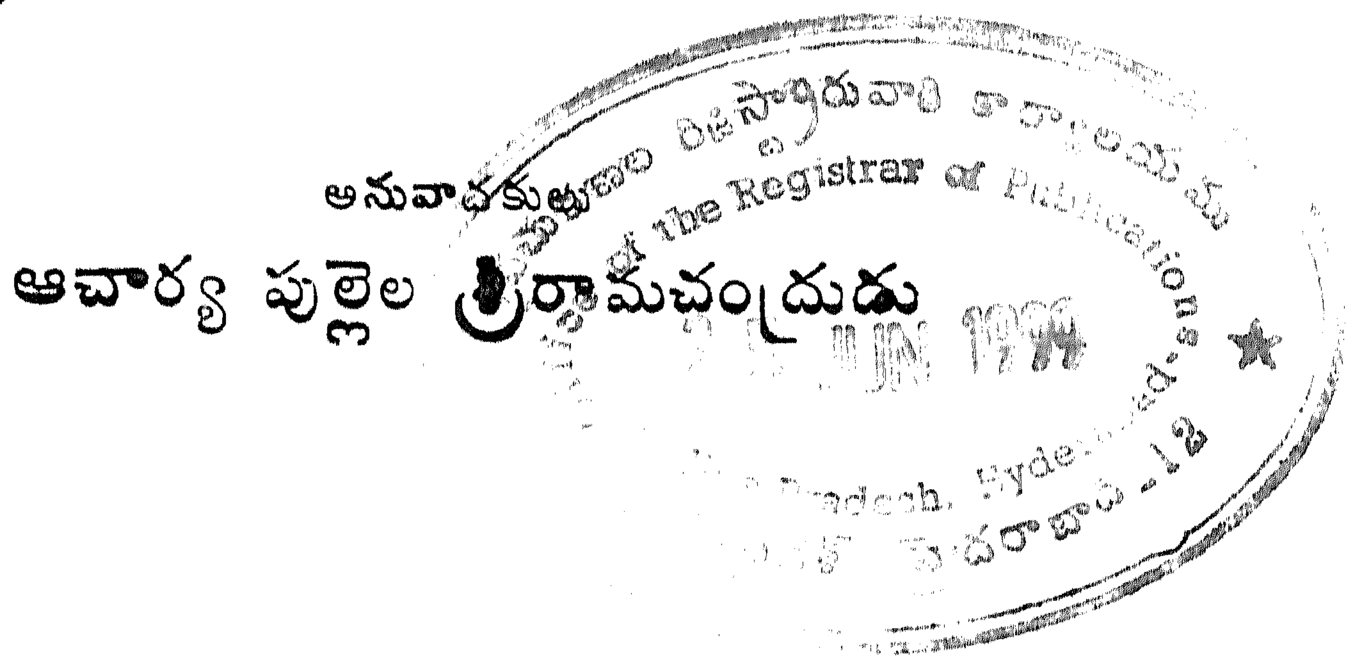
నాగానందము

(ఆంధ్రానువాదము)

అనువాదకులు

ఆచార్య పుల్లెల శ్రీరామచంద్రుడు

ప్రచురణ :

సంస్కృత భాషా ప్రచార సమితి

(జి. పుల్లారెడ్డి చారిటీస్ ట్రస్ట్ అనుబంధ సంస్థ)

హైదరాబాదు - 500 001.

1995

నాగానందము

ఆంధ్రానువాదము

డా॥ పుల్లెల శ్రీరామచంద్రుడు

ప్రథమ ముద్రణ : 1995, జూన్

ప్రతులు : 1000

వెల : రు.   /-

ప్రాప్తి స్థానము :
కార్యదర్శి,
సంస్కృతభాషా ప్రచార సమితి,
5-4-743/C, 2 వ అంతస్తు,
హ. కృష్ణ దేవాలయం పక్కన,
నాంపల్లి స్టేషన్ రోడ్డు, హైదరాబాదు - 1.
ఫోన్ : 4615481.

ముద్రణ :
సదా వ ఆర్ట్ ప్రింటర్స్,
1-1-517/బి/1,
న్యూ బాకారం, గాంధీనగర్,
హైదరాబాదు - 500 380.
ఫోన్ : 7611413.

నాగానందము

ఆంధ్రానువాదము

డా॥ పుల్లెల శ్రీరామచంద్రుడు

ప్రథమ ముద్రణ : 1995, జూన్

ప్రతులు : 1000

వెల : రు. /-

ప్రాప్తిస్థానము :
కార్యదర్శి,
సంస్కృతభాషా ప్రచార సమితి,
5-4-743/C, 2 వ అంతస్తు,
హ. కృష్ణ దేవాలయం పక్కన,
నాంపల్లి స్టేషన్‌రోడ్డు, హైదరాబాదు - 1.
ఫోన్ : 4615481.

ముద్రణ :
సదాశివ ఆర్ట్ ప్రింటర్స్,
1-1-517/బి/1,
న్యూ బాకారం, గాంధీనగర్,
హైదరాబాదు - 500 380.
ఫోన్ : 7611413.

నాటకంలోని పాత్రలు

పురుషులు

1. మూత తుపు : విదా ధరరాజు.
2. మూతవాహనుడు : నాయకుడు. మూత తుని పు తుడు.
3. మి తావసువు : సిద్ధరాజైన విశ్వావసుని పు తుడు.
4. శాండిలు డు : (తాపసుడు) సిద్ధరాజు పురోహితుడు. కౌశికుని శిష్యుడు.
5. గరుత్మంతుడు : పక్షిరాజు. నాగశ తువు.
6. శంఖచూడుడు : గరుత ంతునికి ఆహారంగా వాసుకి పంపినవాడు.
7. ఆ యుడు : (విదూషకుడు) నాయకుని పియమి తుడు.
8. ఖరకుడు : (విటుడు) సిద్ధరాజు పరిజనంలోనివాడు.
9. టుడు : విటుని సేవకుడు.
10. కింకరుడు : నాగరాజు భటుడు.
11. వసుభద్రుడు : మిత్రావసుని కంచుకి.
12. సునందుడు : మి తావసుని ప హారి.

స్త్రీలు

1. గౌరి : పార్వ తి.
2. కనకవతి : (వృద్ధ) మూత తుని భార్య.
3. మలయవతి : నాయిక. విశ్వావసుని పుత్రి.
4. చతురిక
5. మనోహారిక — మలయవతి లు.
6. నవమాలిక
7. వృద్ధ : శంఖచూడుని తల్లి.

కథ జరిగిన ప శం - మలయాచల ప్రాంతం.

శ్రీ

మున్నుడి

హర్షవర్ధనుడు రచించిన 'రత్నావళి', 'ప్రియదర్శిక', 'నాగానందం' అనే మూడు రూపకాలలో నాగానందం విశిష్టమైనది. ఏడవ శతాబ్దంలో ఉత్తరభారత దేశాన్నంతనీ ఏకచ్ఛత్రాధిపతిగా ఏలిన హర్షవర్ధనుడు అనాడు ప్రచారంలో ఉన్న బౌద్ధ వైదికమతాలను రెండింటినీ ఒక చక్రవర్తిగా సమానమైన శ్రద్ధా భావంతో చూచేవాడనీ, వైయక్తికంగా అతనికి బౌద్ధమతం వైపు మొగ్గు ఉండే దనీ ఐతిహాసికులు చెపుతారు. ఈ తథ్యం మనకు నాగానందంలో స్పష్టంగా కనబడుతుంది. కథావస్తువు విద్యాధరజాతకం నుంచి గ్రహించబడింది. అందు చేత దీని బౌద్ధమత సంబంధం సుస్పష్టమే. కథానాయిక పార్వతీ భక్తురాలై తదనుగ్రహపాత్రురాలవడం మొదలైన విషయాలు వైదికమతానికి సంబంధించినవి. వీటిని కలిపి వ్రాసిన ఈ నాటకం అనాదికాలంనుంచి భారతదేశంలో ఉన్న వివిధ మత సామరస్యాన్ని చాటుతున్నది. ఇది ఒక వైశిష్ట్యం.

అలంకారశాస్త్రదృష్ట్యా చూస్తే - కొందరు ఆలంకారికులు రసాలు ఎనిమిదే అని, శాంతరసం రసం కాదనీ అంటారు. మరికొందరు "శాంతం కూడా రసమే, కాని అది శ్రవ్యకావ్యాలలో మాత్రమే ఉంటుంది; అభినయ ప్రధానాలైన దృశ్యకావ్యాలలో శాంతోపనిబంధనం శక్యం కాదు" అంటారు. "రూపకాలలో కూడా శాంతరసానుప్రవేశానికి అభ్యంతరం ఉండదు. ఇందుకు ఉదాహరణం నాగానందమే. దీనిలోని పూర్వభాగం కొంతవరకు శృంగార ప్రధాన మైనా, ఉత్తరభాగం శాంత ప్రధానం కదా?" అని మరికొందరు అంటారు. నాగానందానికి ఉన్న వైశిష్ట్యం ఇదొకటి. ఉత్తమమైన ప్రయోగార్హరూపకంగా దీని వైశిష్ట్యం ఉండనే ఉంది.

నేను మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంవారి (తెలుగు) "విద్వాన్" పరీక్షలో ఉత్తీర్ణుడనైన కొత్త రోజులలో తెలుగులో ఏమైనా వ్రాయాలని ఉత్సాహం ఉండేది. తత్ఫలితంగా నాగానందాన్ని అంగీకరించాను. ఎప్పుడు ప్రారంభించానో గుర్తు లేదు కాని, దీని పూర్తి మాత్రం 4.4.1958 నాడు అయింది. వెంటనే ప్రచురించడం కుదరలేదు. 1960 లో ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో ఉపాధ్యాయుడుగా చేరడం జరిగింది. అప్పటినుంచి దృష్టి పిహెచ్.డి. మొదలైన వాటిమీద ఉండడంతో దీని ప్రచురణ విషయంలో శ్రద్ధ చూపలేదు. దాదాపు నలభై సంవత్సరాల క్రితం వ్రాసిన ఈ నాటకాన్ని ఎట్టి మార్పులూ చేయకుండగా యథాతథంగా ఇప్పుడు సంస్కృతభాషా ప్రచారసమితి ద్వారా ప్రచురిస్తున్నాం. ఈ అవకాశం కల్పించిన సంస్కృతభాషా ప్రచార సమితి అధ్యక్షులు శ్రీ జి. పుల్లారెడ్డిగారికి కృతజ్ఞత తెలుపుతున్నాను.

పరిపాలనాదక్షులూ, సౌజన్యమూర్తి అయిన శ్రీ పి. యల్. శివరామ్ (I.A.S. Retd) గారు నాకు చిరపరిచితులు. వీరికున్న సంస్కృతభాషాభిమానం అనన్యాదృశమైనది. పుట్టింది మొదలు ఈ భాషతో సంబంధం ఉన్న నావంటివాళ్ళకి కూడా ఇంత అభిమానం లేదేమో అనిపిస్తుంది. ఒక ఉన్నతాధికారిగా పదవీ బాధ్యతలు నిర్వహిస్తూ కూడా వీరు సంస్కృత సాహిత్యంలో యమ్.ఏ. పట్టం డిస్టింక్షన్‌తో సాధించారు. వారు ఈ కృతిని అక్షరోపాయనంగా స్వీకరించడానికి అంగీకరించినందుకు వారికి కృతజ్ఞుడను.

ఈ నాటకంలో ఉపయోగించిన గ్రాంథికభాష నేటి వ్యావహారిక భాషామాత్ర పరిచయం ఉన్నవారికి కొంత ఎబ్బెట్టుగా కనబడవచ్చు. అయినా దీనిని అర్థం చేసికొని ఆనందించేవారు కూడా తప్పక ఉంటారని నా విశ్వాసం. ఫలం సంఖ్యామాత్రభేదం. "కాలో హ్యయం నిరవధిర్విపులా చ పృథ్వీ."

హైదరాబాదు
12-6-1995

పుల్లెల శ్రీరామచంద్రుడు
కులపతి
సంస్కృతభాషా ప్రచారసమితి.

శ్రీరస్తు

నాగానందము

అనువాదకుని దైవ ప్రార్థన

శ్రీమీరన్ సకలాంధ్ర విదితశ్రీకోనసీమాఖ్యస
ద్ధామ పొంతవిశేషపుణ్యకలనన్ దానైనవిల్లాభ్యావ్యయ
గ్రామంబందున నిల్చి భక్తవరులన్ గాపాడుచున్ బొల్చు నా
సామోదాభ్యూతముఖున్ గణేశుఁ గొలుతున్ సర్వార్థసంధాయకున్.

క. కంపితవిపదోఘాచలు
సంపత్సంపాది భక్తసంరక్షకు నా
సంపూర్ణచంద్రవదను ని
లింపస్తుతు రాముఁ గొల్తు లాధామున్.

నాంది

శా. ధ్యానవ్యాజమునన్ దలంచెదెదలోఁ దన్వంగి నెవ్వర్తుకన్
గానంజాలవె కామబాణహతలన్ గన్నొత్తి యీ దాసులన్
దీన త్రాతవు కావె నీదు కరుణోదీర్ణత్వ మింతే నటే
పోనిమ్మంచు సురాంగనాభిహితుఁడౌ బుద్ధుండు రక్షించుతన్.

మారుఁడు చాపమెక్కిడుచు మానుగ వాద్యము మోచుచున్ భటుల్
సేరకటాక్షవిభ్రమ మసీమము గాగ నిలింపభామినుల్
గౌరవభావజాత పులకంబుల నిండుదు సిద్ధులున్ గడున్
గారవ మొప్పఁ జూడ నవికారుఁడు యోగివరుండు కావుతన్.

NN-1

నాంద్యంతమున

సూత్రధారుఁడు: (ప్రవేశించి) ఇంతటితోఁ జాలింపుఁడు. రాజాధిరాజ శ్రీహర్ష దేవ పాదపద చ్ఛాయాసమాశ్రితు లగు సామంతు లెల్లరును జతుర్ది గంతములనుండియు నింద్రోత్సవార్థ మరుదెంచి యున్నారు కదా! వారు నన్ను సగౌరవముగఁ బిలచి "మా సార్వభౌముఁ డగు శ్రీహర్ష దేవుఁడు విద్యాధర జాతకము నుండి కథావస్తువుఁ గైకొని యపూర్వ రచనానైపుణీ సంశోభిత మగు నాగానంద మను నాటకమును రచించియుండె నని కర్ణాకర్ణికగా వింటిమి. కాని దానిఁ బ్రయోగమునఁ జూచియుండలేదు. కావున సకలజన మానసానంద సంధాయకుఁడగు నా సార్వభౌమునియందలి గౌరవముఁ బురస్కరించుకొనియు నస్మదనుగహార్థంబును నా నాటకము నభినయింప దలఁచుచున్నాము" అని కోరి యున్నారు. నేపథ్యధారణాదుల నేర్పఱిచి వారి యభీష్టమును దీర్చెదను. (ముందుకు నడచి చూచుచు) సామాజిక హృదయముల నావర్జించితి ననియే నా విశ్వాసము. ఏలయన—

కవియా హర్షవిభుండు, పారిషదులా కావ్యజ్ఞులౌ పండితుల్
భువనవ్యాప్తయశోవిభూతి బళిరా! పుణ్యాత్ము డౌ నాయకుం
డవనిన్ ఖ్యాతుల మేము నాట్యకలయం దౌరా! సుదుష్ప్రాపమీ
భువి నొక్కొక్క గుణంబె యన్నియును నా పుణ్యాన నేఁ డొప్పెడున్.

ఇంటికిఁ బోయి ప్రేయసినిఁ బిలచి నాటకాభినయమున కేర్పాట్లు కావింతును. (నడచి తెరవంకఁ జూచుచు) ఇదె నా గృహము; లోనికిఁ బ్రవేశింతును. (ప్రవేశించి) ఆర్యురాలా! ఇటు రమ్ము.

నటి : (ఏడ్చుచు) ఆర్యా! మందభాగ్యను నేను వచ్చితిని; ఏమి సేయవలయును? ఆజ్ఞాపింపుడు.

సూత్ర : (చూచి) ఆర్యురాలా! ఏమిది? నాగానందము నభినయింపవలసియుండఁ గాలమున నీ విట్టకారణముగ నేడ్చుచున్నావు?

నటి : ఆర్యా! ఏమి చెప్పుదును? పూజ్యు లగు మామగారు వార్ధకమున వైరాగ్య మంది కుటుంబభారమును నిర్వహింప నీవు సమర్థుఁడవె కదా యని యెంచి యత్తగారితోఁ గూడఁ దపోవనమునకుఁ బోయినారు.

సూత్ర : (దుఃఖముతో) ఏమీ! నన్ను విడచి తపోవనమునకుఁ బోయిరా నా తలి దండ్రులు? ఇపు మి చేయుదును? (ఆలోచించి) పితృచరణ శుశ్రూషా సుఖంబు విడచి -ను మాత్ర మీ యింట నెట్లు లుండగలను?

తే.గీ. తల్లిదండ్రుల శుశ్రూషఁ దనుపఁ బూని
యానువంశిక సంపద లవల బుచ్చి
యరిగెదను గాక నిదే యడవులకును
జెలియ! జీమూతవాహను వలెనె నేడు.

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది పస్తావన

పథమాంకము

(మూతవాహనుఁడు విదూషకుఁడునుఁ బ్రవేశింతురు.)

.వా : (నిర్వేదముతో) మిత్రమా, ఆర్యా!

సీ॥ నానావిధంబుల నరుల మనంబులఁ
జెరచి మోహంబులఁ ర్చు మదిర
ఇందియహయముల నిటు నటుఁ దిప్పుచు
నాటలాడించెడు మేటి రౌతు
అది చెడు గిది మంచి యను వివేకముఁ బాపి
మనుజుల మఱపించు మాయదారి
ఉరుతరంబగు దేవగురుభక్తి యను వారి
పూరంబు నెండించు ఘోరతపము

తే.గీ. యౌవనం బిది సర్వదోషాస్పదంబు
నస్థిరం బౌర! జలబుద్బుదాభ మైన
నిదియ సంతోష మిచ్చు నా మదికి నెపుడుఁ
దల్లిదండ్రుల శుశ్రూషఁ దనుపు ని.

విదూ : (కోపముతో) వయసా! ఎంత కాల మీ వన వృతుల సేవకై వనవాస దుఃఖ మనుభవింతువు? లెము ; ఇపుడైన నీ పితృసేవాబంధనములఁ దెగఁ దెంచి నానాభోగమనోజ్ఞమగు రాజ సుఖ మనుభవింపుము.

.వా : మి త్రమా! పొరబడుచున్నావు. చూడుము.

సీ॥ తం డి పాదము చెంతఁ దగ నిల్వ నగు శోభ
కనకసింహాసనంబునను గలదె
తం డిపాదము లొత్తు తరి నివ్వటిల్లెడు
సుఖమున రాజ సుఖము లీడె
జనకపాదోచ్ఛిష్టమునఁ గల్గు సంతృప్తి
ముజ్జగం బేలిన నజ్జ మగునె
జనకాజ్ఞఁ బాలింపఁ జనియించు నానంద
మొరుల నాజ్ఞాపింప నొందఁ దగునె

తే.గీ. తల్లిదం డులు దేవతాత కులు గారె
వారి సేవయె సంపదావహము గాదె
దాని విడనాడ ఘోరపాతకము రాదె
యేల యిట్టులఁ బల్కెదో బేల వోలె?

విదూ : (తనలో) అహా! ఏమి యీతని గురుశుశ్రూషానురాగము! ఆలోచించి కానిమ్ము, ఇటు లనెదను. (ప్రకాశముగా) వయసా! -మ వలము రా సుఖము న్ధ శించియే చెప్పుట దు. ుకింతనుఁ గర్తవ్యము లున్నవి కదా!

.వా : (చిరునవ్వుతో) మిత్రమా, కర్తవ్యము లన్నిఁటిని సాధించితిని గదా! చూడుము—

మ. ప్రజలన్ ధర ధర్మంబునం దునిచితిన్, రక్షించితిన్ శిష్టులన్
నిజరాజ్యంబు దృఢీకరించితి నిలన్ నెక్కొల్పితిన్ బాంధవ
వ్రజమున్ సంపద నాకు సాటిగ, జనుల్ ప్రార్థింప నాకల్పభూ
మిజమున్ వారల చ్చితిన్ గలవటే కర్తవ్యముల్ నాకికన్!

విదూ : వయస్యా ! నీ శత్రు వగు నా మాతంగహతకుఁడు మహాసాహసికుఁడు. అట్టి తఱి ప్రధానామాత రక్షితమైనను నీ రాజ్యము నీవు నిచో సురక్షితము కాఁజాల దని నా యభిప్రాయము.

.వా : ! మూఢాత్మా ! మాతంగుఁడు మన రాజ్యము నపహరించు ననియా నీ భయము?

విదూ : ఔను.

.వా : ఐన ఏమి? నా శరీరమును సైత మితరుల య వెనుదీయను. వ లము తం డిగారి మూలముననే కదా స్వీయముగ నీ రాజ్యము నొరుల యఁజాల కున్నాను? కానిము . ఎందుల రాజ్యమునుఁ గూర్చిన వ ర్థ తర్కము? ముందుగఁ దాతపాదుల యాజ్ఞ పకారము యుట మంచిది. తం డిగారు "వత్సా! మూతవాహనా! చాలకాలమునుండియు పాంత మునఁ నివసించి యుండుటచే సమిత్కుశాదికము దూరదూర మగు చున్నది. ఇచటి కందమూలఫలాదులును సంపూర్ణముగ నుపయుక్తము లైనవి. కావున మలయపర్వతోపత కల నెం ని నివాసయోగ మగు నా శమస్థాన ముండవచ్చును.చూచి రము " అని యాజ్ఞాపించి యున్నారు గదా! రము . మలయపర్వత పరిసరములకుఁ బోవుదము.

విదూ : అటులఁ కానిము . (ఇరువురును నడతురు) (ఎదుట జూచుచు వయస్యా ! చూచితివా, సరస చందన వనీ సంచారోపలబ్ధామోదంబును, అధిత కాపాత జర్ఝరిత నిర్ఝర కరాసార వసారకంబు నగు నీ మలయ మారుతము పథమ సమాగమోత్కంఠా పరవశిత పియా స యంగమ పరిష్వంగము వలె రోమాంచ కారియై నీ మార్గ శమమునుఁ దొలగించు చున్నది.

.వా : (చూచి, ఆశ్చర్యముతో) ఏమి! మలయపర్వతముఁ రితిమా? (అంత టనుఁ బరికించి) ఆహా! ఈ మలయాచల మెంత మనోహరముగఁ గన్పట్టుచున్నది, ఏల యన:

సీ॥ గజఘటాగండ సంఘట్టనంబుల నూగు
సరస చందనభూజ జాల మొకట

నురుగుహాసంచారగురుతరం బౌ వార్ధి
చలతరంగాఘాతశబ్ద మొకట
సిద్ధాంగనాపాదసిక్త రక్తాలక్త
రంజిత మణిశిలాపుంజ మొకట
అభంకషా భోగ విభాజితాదిత్య
కాన్త వి శాన్త మేఘాలి యొకట

తే.గీ. ఫలభరాన మమౌ వృక్షపంక్తి యొకట
మంద సంచారి మృగవధూ బృంద మొకట
వింత శోభలఁ గూర్పంగ వినుతిఁ గాంచు
మలయ భూధర మానంద నిలయ మగుచు.

రము ; మన నివాసమున కనువగు నొక యా ^మస్థాన మ\ వ్వేషింతము.

విదూ : అటు- చేయుదము. (ఎదుట నడచుచు) ఇటురము . (ఎక్కుట నభిన యింతురు.)

.వా : (కుడి కన్నదురుట నభినయించి, ఆలోచించుచు మి తమా!

తే.గీ. అదరుచున్నది కుడి నేత మాగకుండ
నఱయ నా కిట లేదు ఫలాభిలాష

(ఆలోచించి

మౌని వాకంబు లర్థంబు లేని వగునె!
లాభ మెయ్యది మన కిట లభ మగునొ?

విదూ : ఏదియో సమీపస్థమగు శుభమును సూచించుచున్నది.

జీ.వా : ఔను. అది నిజమే.

విదూ : వయసా ! అటు చూడుము. ఘనవృక్షావ సంశోభితమును, హవిర్గంధా మోది దూమోద్గమమును, నిర్భయోపవిష్టహరిణ శాబకమును నగు నా ప్రాంతము తపోవనము వలె కన్పట్టు చున్నది.

.వా : బాగుగ- యూహించితివి. ఇది తపోవన మనుటలో సందియము - దు. ఏల యన___

సీ॥ మునిజనంబులు వస్త్రములకునై చర్మంబు
తొల్చిన పూత వృక్షౌఘ మిదియె
ఆజన్మ సిద్ధమౌ నైజవైరముఁ బాసి
సాధు వృత్తము జంతుసార్థ మిదియె
భగ్నకమండలు వ్యార్ణమౌ శుభ
జల శోతంబు కాసార మిదియె
బ్రహ్మచారులు వాడి పారవైచిన దర్భ
మౌంజి గుణంబుల పుంజ మిదియె

తే॥ మాటిమాటికి విను నలవాటుచేత
సామములఁ బాడు నిదె శుకశారికాళి
పావనం బగు తాపస వన మటంచుఁ
జెప్పకయ చెప్పుచున్న దీ చెలువుఁ జూడ.

రము . లోనికిఁ బోయి చూతము. (ప్రవేశము నభినయింతురు.)

.వా: (ఆశ్చర్యముతోఁ జూచుచు) ఆహా! ఈ తపోవన మెంత ప్రశాంతముగ నున్నది. ఒకచో సందిగ్ధ-ద వాక్యార్థవిచారణాయత్తులగు తపోధనులును, -రొక్కచో స్వాధ్యాయాధ్యయనముఁ యుచు శుష్కాశుష్క సమిత్సంకలన వ్యాపృతులగు బ్రహ్మచారులును, మఱియొక్కచో బాలపాద పాలవాలసేకం బొనర్చు తపోధన బాలికలును, నీ యాశ్రమమున కపూర్వ సౌందర్య మొసగుచున్నారు. ఇచట—

తే.గీ. భ్రమరరుతముల స్వాగతోద్యమును నెఱపి
ఫలభరంబున శిరముల నిలకు వంచి
పుష్పవృష్టుల నర్ఘ్య సంపూర్తిఁ యు
నవనిజంబులు నాతిథేయములు వోలె.

ఈ తపోవనము నివాసమున కెంతయు ననుకూలమై మన కమితసౌఖ్యము గలిగించునని తలఁతును.

విదూ: (ఇటు నటు పరికించి) వయస్యా! ఈ హరిణములు కించిదాకుంచిత కంధరములై నిశ్చలములగు ముఖాగ్రములనుండి యర్ధచర్వితములగు దర్భకవలములు జారఁ జెవుల నిక్కించి యర్ధనిమీలిత . త్రములతో నెద్దియో వినుచున్నటులఁ గానఁబడుచున్నవి.

.వా: (విని) బాగుగ నూహించితివి. ఏలయన—

ఉ. స్థానవి షయోగమునఁ దారము మందము మధ్య మొప్పఁగా
మానితవల్ల మధురమంజులనిక్వణ రమ్యరమ్యమౌ
గానము నర్ధ భుక్త తృణ ఖండన చర్చర శబ్ద మాపుచున్
వీనుల నిక్కఁబెట్టి మృగబృందము లిచ్చట నాలకించెడున్.

విదూ: వయస్యా! ఈ తపోవనమున గానము యుచున్నవా రెవరై యుందురు?

.వా: కోమలాంగు వాదితములగు నీ వీణాతంతుల యస్పష్టక్వణితముఁజూడ నీ గానము కాక పధానమై కన్పట్టుచున్నది. (వ్రేలితో నెదుటఁ జూపుచు) అ , యీ వాలయమున నొక సురయువతి వి నారాధించుచు వీణా వాదనముఁ యుచున్నది.

విదూ: రము . మనము కూడ నీ వాలయమునఁ ప- శింతము.

.వా: బాగుగఁ జెప్పితివి. వతారాధనము యుక్తమే. (నడచుచు ఆగి) ఈమె పత క్షదర్శనానర్హ యగు పరకాంత కావచ్చును. కావున తమాల వృక్షముల మాటున దాఁగి వీదర్శనసమయమునకై నిరీక్షింతము. (అట్లే యుదురు.)

(-లపై గూర్చుండి వీణావాదనముఁ యు మలయవతియుఁ టియుఁ బ- శింతురు).

మలయవతి : (గానము యుచుండును.)

కం. పంకేరుహముఖి వికసిత
పంకజకేసర పరాగ భాసుర గా !
సంకల్పము లీ ర్పుము
పంకము లెడఁబాపి లోకపావని, గౌరీ!

జీ.వా : (,తము నాలకించి) ఆహా, ఏమి గానము! ఏమి వీణావాదనము!

పదియున్ వ్యంజన ధాతువుల్ క్రమమునన్ స్పష్టంబులై యొప్పసం
విదితం బౌ ద్రుతమధ్య లంబిత దావిఖ్యాతమౌ నీ లయం
బిదె గోపుచ్ఛముఖంబులౌ యతులు మూ డింపారు వ్యక్తంబులై
మదిఁ దత్త్వానుగతౌఘవాద్యము లిడున్ మందేత రానందమున్.

-టి : (సస్నేహముగా) రాజకుమారీ! వీణావాదనముఁ బ్రారంభించి చాల సేపైనది. సుకుమారము లగు నీ యంగుళ్యగ్రము లలసటఁ జెందుట -దా?

మల : (సాక్షేపముగా) చతురికా! వీనసమక్షమున వీణావాదనము యు చుండగనా నా యంగుళ్యగ్రము లలసటఁ జెందుట?

చేటి : రాజకుమారీ! కుమారీజనదుష్కరము లగు కఠిన నియమోపవాసాదుల- నిన్నాళ్ళనుండి కొలుచుచున్నను నను గ్రహముఁ జూపని యీ కరుణా విరహిత యగు వి యెదుట వీణావాదనముఁ నీ యేమి ప్రయోజనము?

విదూ : వయస్యా! ఈమె కన యే కదా! మన మేలఁ జూడరాదు?

జీ.వా : తప్పక చూడవచ్చును. కన్యకాదర్శన మనిషిద్ధము. కాని, మనలఁ జూచి కుమారీజనసహజలజ్జా వశంవదయై యీమె వెడలిపోవచ్చును. కావున నీ తమాల తరువుల మాటునుండియే చూతము. (ఇరువురునుఁ జూచు చుందురు.)

విదూ : (చూచి ఆశ్చర్యముతో) వయస్యా! చూడుము, చూడుము, ఏమి యాశ్చర్యము! వీణావాదనముచేఁ గర్ణానందమునుఁ గల్గించుట- గాక యీ కుమారీమణి తన వీణా విజ్ఞానానురూప మగు రూపసంపద తా నందముఁ గూడఁ గలిగించుచున్నది. ఈమె వతాకుమారియా, నాగ క-యా, విద్యాధరబాలికయా, లేక సిద్ధకులసంభూతయా? ఎవ్వతె యై యుండును?

.వా : (సాదరముగఁ జూచుచు) మిత్రమా, ఈమె ఎవ్వతెయో తెలిసికొనఁ జాలను. కాని, నా యభిప్రాయముచే—

మ. బల ్ని తనసహ స మందు ఫలమున్ స్వర్నారి యైనన్ రసా
తలముం గాదికఁ జం దహీన మహిరా ట్టిన్వంగియే యౌనెడన్
బళి! విదా ధరవంశ యేని కలరే మాకున్ సమానుల్ జగం
బుల సిద్ధాన్వయ యేని సిద్ధులు మహాపుణ్య ప్రసిద్ధుల్ కదే!

విదూ : (నాయకునిఁ జూచుచు సంతోషముతోఁ దనలో) అదృష్ట వశమున నీనాటికి గదా మిత్రుఁ డనంగుని బారిఁ బడినాడు! (భోజనము నభిన యించి తన్నుఁ జూపుచు` కాదు కాదు, ఈ బాహ్మ ణుని బారిం బడినాడు.

టి : (స్నేహపూర్వకముగా) ఇన్నాళ్ళ నుండియు నను గహింపని యీ దయా విహీనురాలి యెదుట వీణా వాదనముఁ య ేమి లాభ మని యడుగు చున్నాను. (వీణను లాగికొనును)

మల : (కోపముతో) ఓ ు! భగవతి యగు గౌరిని నిందింపకుము. ఈ రోజున భగవతి న న్నను గహించినది.

టి : (సంతోషముతో` ఏ మని యను గహించినది? చెప్పుము.

మల : ేడు స్వప్నమున నీ వల్లకి ప్రయోగించుచుండ భగవతి కాతా యని "కుమారీ! నీ వీణావిజ్ఞాన వి షమునకును, కుమారీ జనదుర్లభ మగు నీ భ క్తిభావమునకును మిగుల సంతోషించితిని. విద్యాధర సార్వ భౌముఁడు నిన్ననతికాలమునఁ వివాహ మాడగలఁడు" అని యను గహించినది.

చేటి : (సంతోషముతో) అటులైనచో రాజకుమారీ! స్వప్న మనెద - ల? భగవతి నీ హృదయాభిలషిత మగు వరవిశేషమునుఁ బ్రసాదించిన దని చెప్పుము.

విదూ : వయస్యా! దర్శనమున కిదియె మంచి తరుణము. రము .

వా : - ను రాను.

(విదూషకుఁడు నాయకుని బలాత్కారముగ లాగికొనిపోవును; ఇరువు రును - వాలయమునుఁ బ- శింతురు.)

విదూ : (సమీపించి, నాయికతో) "స్వస్తి భవత్యై." చతురిక మాట నిజమే. ఇ· వీ పసాదిత మగు వరవి షము!

మల : (ససంభ్రమముగా - చుచు మూతవాహను నుద్దేశించి జనాంతికముగా)
ఈతఁ డెవరు?

చేటి : (మూతవాహనునిఁ జూచి జనాంతికముగా) అనితర సాధారణ మగు
నీ యాకృత్యౌన్నత్యమునుఁ జూడ నీతఁ యా గౌరీ ప్రసాద మని
తోఁచుచున్నది. (మలయవతి సలజ్జాభిలాషయై మూతవాహనునిఁ
జూచుచుండును.)

.వా :

తే.గీ. తరల తరలాయతాక్షి యో తరుణి! యేల
సంభ్రమోత్కంపి పీవర స్తనవిన మ
మైన సుకుమార తనువల్లి నలఁచె దిట్లు
మున్నె తపముల నలసటఁ బొంది యుండ?

మల : (జనాంతికమున) చతురికా, అ గ్రాతిశయము తని యెదుట నిలువఁ
జాలకున్నాను. (లజ్జతో నాయకు నడ్డముగాఁ జూచుచు ముఖమునుఁ
గొంచెము త్రిప్పును.)

టి : రాజకుమారీ! ఏమిది?

మల : ఈతని యెదుట నిలువఁజాలను. రము ; మఱి యొక్క చోటికిఁ
బోవుదము. (పోవ నుంకించును.)

విదూ : వయసా ! ఈమె భయపడుచున్నది. చూడుము, నా బుద్ధి చాతుర ము
నీమెనుఁ గొంత సే పాపెదను. (ఆలోచించి) ఏమమా ! వచ్చిన
యతిథిని మాటలచే నైన గారవింపకుండుట మీ తపోవనములోని
మరాదయా!

టి : (మూతవాహనునిఁ జూచి, తనలో) ఈమె దృష్టి ప్రేమ రసార్ద్రమై
కన్పట్టుచున్నది. కానిము ; ఇటు లనెదను. (ప్రకాశముగా) రాజకుమారీ!
ఈ బాహ్మణుని మాట నిజమే. అతిథిసత్కారము మన కర్తవ ము
గదా? . వి మహానుభావుల విషయమునఁ గింక ర్తవ్యతావిమూఢవై
నిలచితి - ల? పోనిము . నీ వటుల యుండుము. . . యుచిత సత్కా
రాదులఁ సెదను. (మూతవాహనునితో) మహాతు లకు స్వాగతము.
ఈ యాసన మధిష్ఠించి యీ ప శము నలంకరింపుడు

విదూ : వయస్యా! ఈ చతురిక చెప్పునది బాగుగ నున్నది. క్షణకాలము కూర్చుండి విశ్రమింతము.

.వా : కానిము . (కూర్చుందురు.)

మల : (చేటితో) ఓ.! యిట్లు యవలదు. నీ పరిహాసము మాట యటుండ నెవ్వరైన తపోధనులు చూచినచో నన్నన్యథా భావింతురు.

(తాపసుఁడు ప-శించును.)

తాపసుఁడు : కులపతి యగు కౌశికులు ''వత్సా శాండిలా! భవిష్య ద్విద్యా ధర చక్రవర్తి యగు మూతవాహనుఁ మలయపర్వతమున నెచ్చటనో యున్నాఁడు. వానినిఁ జూచి తన సహోదరికి వరునిగా నిశ్చయించుటకు సిద్ధయువరా జగు మిత్రావసుదు పితాజ్ఞానుసారముగఁ బోయి యున్నాడు. మలయవతి ఆతని రాకకై నిరీక్షించినచో మధ్యందివస సవనసమయము గూడ దాటిపోవచ్చును. కావున నామెనుఁ దీసికొని రము '' అని యాజ్ఞాపించి యున్నారు. కావున గౌరీమందిరమునకుఁ బోయి మలయవతినిఁ బిలచెదను. (నడఁచి; - లపైఁ జూచుచు, నాశ్చ ర్యముగా) ఈ పాంసుల ప-శమున నెవ్వరిదీ విస్పష్టచ<్రచిహ్నాంకిత మగు పద వంక్తి! (ఎదుట మూతవాహనునిఁ జూచి) ఇది తప్పక యీ మహాపురుషుని పదవంక్తియై యుండును. ఏలయన.

శా. భూమధ ంబున నూర్ణ, ర్షమున నీ పుణ్యస్ఫుటోష్ణీషమున్
దామాంచజ్జలజానుకారి నయన ద్వంద్వంబు వూ ధం బురం
మత్స్యధ్వజచ<్రలాంఛిత పదం బీ యద్భుతాకార మీ
ధీమంతున్ దగఁ దెల్పు భావివిలసద్విద్యా ధరైకాధిపున్.

ఇంకను సందియ మేల? ఈతఁ యా జీమూతవాహనుఁడు. (మలయ వతినిఁ జూచి) రాజపుత్రి మలయవతియు నిచటఁ యున్న.! (ఇరువురనుఁ జూచి) పరస్పరానురూపులగు వీర లిరువురనుఁ గూర్చినఁ చతురు ఖు నాటికి యుక్తకారి యగును.(సమీపించి నాయకు నుద్దేశించి) "స్వస్తి భవ-."

.వా: మహాత్మా! మూతవాహనుఁడ నభివాదనముఁ యు చున్నాను. (లేవబోవును)

తాప : - వకుము లేపకుము. "సర్వస్యాభ్యాగతో గురుః" అనినట్లు విపుడు మా కెల్లరకుఁ బూజ్యుఁడవు. సుఖముగాఁ గూర్చుండుము.

మల : ఆరా ! నమస్కారము.

తాప : "అనురూప భర్తృలాభసిద్ధిరస్తు." రాజకుమారీ! మధ్యాహ్న స్నాన-శ యతిక్రమింపకుండ ఘముగ రావలయునని కులపతి కౌశికులు నిన్నాజ్ఞాపించుచున్నారు.

మల : గురుజనాజ్ఞ యనతిక్రమణీయము. (లేచి నిట్టూర్చుచు, తనలో)

కం. ఒక దెస గురుజనవచనం
బొక దెస బియదర నమున నొనరెడు సుఖమున్
వికలంబై నా మానస
మకటా స్థితిగతుల నూగులాడెడుఁ దలఁపన్.

(లజ్జానురాగములతో నాయకుని ప్రాంతములఁ జూచుచు తాపసునితో నిష్క్రమించును.)

.వా : (సోత్కంఠముగ నిట్టూర్చి, మలయవతినిఁ జూచుచు)

.గీ. లసితజంగమ కాంచన లతిక వోలె
లలిత విభమ మాధుర్య కలిత గతుల
మెల్లమెల్లన నటు వోవు పల్లవోష్ఠి
నాదు హృదయాన పద మిడె గాదె యిచట.

విదూ : వయస్యా! చూడఁదగినది చూచితిమి. వినఁదగినది వింటిమి. మాధ్యంది నార్కసంతాపద్విగుణీకృతము వోలె నా జాఠరాగ్ని భగ భగ మను చున్నది. రము . పోవుదము. బాహ్మణుఁడను. ఏ తాపసునకైన నతిథినై, యాతఁ డిచ్చిన కందమూలాదులచేనైనఁ బాణముల నిలుపు కొందును.

.వా : (పైకి చూచి) భగవంతుఁ డగు సహస్రమరీచి మాలి యాకాశమధ్యము నధిష్ఠించియున్నాఁడు. చూడుము—

చ॥ ఒఱయుచు చందన ద్రుమము నుద్ధత తదన పొందుగండమై
యఱి ముఱి గర్జితాలపవనాంకురవీచుల మోము వీచుచున్
గరపరిముక్త కర నికాయములన్ దనమేనఁ జల్లుచున్
కరివరమౌర! శల్లక నగంబునుఁ బోలెడు సూర్యతప్తమై.

కావున రము మనము కూడఁ బోవుదము.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము.

౨

ద్వితీయాంకము

ప్రవేశకము

(టి ప్ర‌ శించును)

-టి : రాజకుమారి మలయవతి "మనోహరికా! నా సోదరుఁడగు మిత్రావసువు -ఁ లనో జాగు యుచున్నాడు; ఘముగఁ బోయి యాతఁడు వచ్చెనో దో తెలిసికొని రమ్ము" అని యాజ్ఞాపించినది. కావున నటుల- యు దును. (నడచి, తెర వంకఁ జూచుచు) ఎవరీమె? తొందరగా నీవైపు వచ్చుచున్నది? (బాగుగఁ బరికించి) ఒహో! చతురికయా? (రెండవ చేటి ప్ర-శించును.) (సమీపించి) స చతురికా! ఏమిది; నన్ను తప్పించుకొని తొందరగాఁ బోవుచున్నావు?

చతు : స మనోహరికా! రాజకుమారి మలయవతి "చతురికా! నా శరీరము పుష్పావచయ *మమునకుఁ దాళఁజాలకున్నది. శరత్కాలాతపసంజనిత మగు నీసంతాపము మిగుల బాధాకరముగ నున్నది. కావున, వు పోయి బాలకద తరుపరివృత మగు చందనలతాగృహమునఁ జందమణిశిలా కుట్టిమమును విశ్రమింప సన్నద్ధము యుము" అని యా పించినది. -ను నా విధముగఁ సి యామె కెఱిఁగింపఁ బోవుచున్నాను.

మనోహరిక : అటులైన ఘముగఁ బోయి చెప్పుము.

చతు : (నవ్వుచు తనలో) ఆమె సంతాపము మామూలు తాపమైన గదా శాంతిం చుటకు? అందమైన చందనలతాగృహమునుఁ జూడగ- నీమె సంతాప

మధికమగు నని నా నమ కము. (పకాశముగా) నీవు పొము . మణిశిలా తలము సన్నద్ధము నీతి నని ను రాజకుమారికిఁ దెల్పెదను. (యిరుపు రును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది పవేశకము

(ఉత్కంఠిత మానస యగు మలయవతియుఁ, టియుఁ ప-శింతురు.)

మల : (నిట్టూర్చి; తనలో) హృదయమా! ఆ నాఁడు నన్నాతనియెడ లజ్జా పరాజు థినిఁ సి -డు నీ వాతని కడ పోవుచుంటి -ల? నీ స్వార్థపరత్వము నా య్యమా? (పకాశముగా చతురికా! వీ మందిర మార్గమునుఁ జూపుము.

టి : చందన లతా గృహమునకుఁ గదా రాజకుమారి బయలు రినది?

మల : (-గ్గుతో) ఔను; బాగుగ స రింపఁ నీతివి,రము . అచటికిఁ బోవుదము.

చేటి : రాజకుమారీ! ఇటు, ఇటు (చతురిక చందన లతాగృహమునకుఁ బోవును. మలయవతి మఱి యొక వైపునకుఁ బోవుచుండును.)

టి : (వెనుకకుఁ జూచి; యా- గముతో, తనలో ఔరా! ఈమె యెంత శూన హృదయగా నున్నది! ఆ వీ మందిరమున పోవుచున్న ! పకాశముగా రాజకుమారీ! చందన లతాగృహ మీ వైపున నున్నది. ఇటు రము . (మలయవతి లజ్జానీ తముతో నటు - గును.)

చేటి : ఇదిగోఁ జందన లతాగృహము. రాజకుమారీ! నిఁ ఐ-శించి చంద్ర కాంత మణికుట్టిమమున వి శమింపుము (ఇరువురునుఁ గూర్చుందురు.)

మల : (నిట్టూర్చి, తనలో) ఓయీ, కుసుమాయుధా! సౌందరా తిశయము నిన్ను జయించిన యాతని -మియుఁ యఁజాలక యబలను కదా యని నిరపరాధిని యగు నన్ను బాధింప నీకు న్గిల -దు (తన , హ మునుఁ జూచుకొని మదనావస్థనభినయించుచు; పకాశముగా చతురికా! నిబిడ పల్లవ నిరుద్ధ రవికర పసారమైన చందనలతా గృహము నా సంతాపముఁ దొలఁగింపఁజాల కున్న మి?

-టి : (నవ్వుచు) ఈ సంతాపకారణమును , నెఱుగుదును. కాని, యవిశ్వాస ల యగు రాజకుమారి యొప్పుకొనక పోవచ్చును.

మల : (తనలో ఈమె నా రహస్యముఁ గనుఁగొనిన ట్లున్న ! ఐనను అడిగి

చూచెదను. (ప్రకాశముగా) చతురికా! - నొవ్వకొనకపోవుట కది మి?
ఆ కారణ మెద్దియో చెప్పుము.

టి : అ , - హృదయస్థ వర వి షము.

మల : (సంతోషముతో; తొందరగ -చి రెండు మూఁడడుగులు - నీ) ఏది?
అతఁ డెక్కడ?

టి : (-చి, నవ్వుచు) రాజకుమారీ! ఎవ్వఁడాతఁడు?
(రాజకుమారి సిగ్గుతోఁ దల వంచి కూర్చుండును.)

టి : రాజకుమారీ! ఁ చెప్పిన -మన - స్వప్నమున వి యనుగ్రహించిన
వరుఁడు నీ హృదయమునఁ ల- శించెను. పరిత్యక్త కుసుమబాణుఁ డగు
మీనధ్వజుని వలె నాతఁ పిదప ౹ కంటఁ బడెను. అతఁ యీ సంతా
పమునకు మూల కారణము. కావున- స్వభావ తలమయ్యు నీ చందన
లతా వలయము ౹ సంతాపముఁ దొలఁగింపఁజాలకున్నది.

మల : (చతురిక ముంగురుల నిమురుచు) ఓ -, నీవు నిజముగఁ జతురిక !
నీ కడ దాచ-ల? చెప్పెదను వినుము.

టి : రాజకుమారీ! ఇఁకఁ జెప్పుట మున్నది? యేల? మదన సంతాపమును
సహింపుము. నిజముగ -న చతురికనైనచో -ను కనుగొనిన విషయ
మును వినుము. రాజకుమారీ దర్శనము - నిచో నాతఁడుగూడ క్షణమైన
నొరులతో గడుపఁజాలఁ డని నా నమ కము.

మల : (దైన ముతో) నా కట్టి యదృష్టము గూడనా!

టి : అటు లనకుము. వక్షమున లక్ష్మి ని విడచి మదుసూదనుఁడు సుఖముగ
నుండఁగలఁడా ?

మల : స్వజనము ప్రియవాక ములఁ గాక -రొం దెట్లు పల్కును? స । సంభా
షణ మాత్రముచే నైనను సత్కరింపని నన్నాతఁడు మర్యాద యెఱుగని
మగువ యని భావించు - మో యను సం హ మన్నింటికంటెను నన్నధి
కముగ బాధించుచున్నది. (విచారించును.)

టి : రాజకుమారీ! విచారింపకుము. (తనలో) ఇంతకును విచారింపక యెట్లుండ
గలదు? ఈమె తావ మధిక మగుచున్నది. ఇపు - మి యుదును? ఈమె

వక్షమున చందనలతారసముఁ బిండెదను. (బి చందన లతా పల్లవములఁ బిడిచి రసము నామె వక్షముపై బోయును.` రాజకుమా ! విచారింపవల దని చెప్పుచున్నాను గదా! పయోధరాభోగానులిప్త మగు ు చందన రసము సంతతాశ్రుధారల నుష్ణీకృతమై హృదయ సంతాపముఁ దొలఁ గింపఁ జాలకున్నది. (అరటి యాకుతో వీచును.)

మల : (- తితో నివారింపుచు) స ! వీవకుము. ఈ కద ప తవాతము చాల -ఁడిగనున్నది.

చేటి : ఇందులకు దీని దోష - మున్నది?

. ।. బాలచందన పల్లవ జాల యోగ
పరమ తంబు కదలికా ప తపవన
మౌర! వడగాలి యయె నీ యతితరోష్ణ
గాఢనిశా ్వసపవన సంకలిత మగుట.

మల : (క న్నటితో) స ! ఈ సంతాపశాంతి మైన నుపాయ మున్నదా?

· టి : మి? ఆతఁ డిటకు వచ్చుట-- !

(మూత వాహనుఁడు, విదూషకుఁడును ప్రవేశింతురు.)

·.వా:

శా. చేతోహారి సితాసి క్షణ రుచుల్ చెన్నొంద వృక్షంబులన్
వాతాధూత మృగాజినాంచితరుచుల్ బంధించు నీ బాల నన్
సాతతా ధ కటాక్ష బాణ తతులన్ బాధింప నో మన థా
నీ తీ వాశుగజాల మెందులకొ నన్ బీడింపఁ జాల్ చా లికన్.

విదూ : వయసా ! ు పూర్వ ధైర మంతయు నెచటికిఁ బోయినది?

.వా.: మి తమా! నా ధైర మున మి లోపము వచ్చినది? ఏలయన—

మ. కడుపన్ దటె చం దికాంచిత నిశల్ కంజాలి మూర్చొ్ నఁ దే
వడ నున్మీలితమాల • సుర యౌ వాతోద్ధతిన్ సైప-

వెడ నిందీవరచారి భృంగరుతిచే వేధింప వీనులన్
గడు ధీరున్ నను నేల భీరు వనుచున్ గర్హించెదో మి తమా!

(ఆలోచించి` ఔను నీ మాటయే యథార్థము. . ను నిజముగ నధీరుఁడ- !

ఆ.వె. సైపఁజాల నైతి సాం దచేతోఁ తిఁ
గుసుమబాణుని బాణ కుసుమములను
ధీరుఁడ నెటు లౌదు భీరు తప్కుఁడ
నీదు వాక్యమరయ నిక్కువంబు.

విదూ : (తనలో) ఈ యధీరత్వాం ،కారమునుఁ జూడ నీతని హృదయా- గము మిక్కుటమగుచున్న ట్లున్నది. ని మానస మన తా మరలింతును. `పకాశముగా` వయస్యా! ఏమిది, ، దు - గురుజన శు శూషను ఘము గఁ ముగించి యిటకు వచ్చితివి?

.వా.: వయసా ! యు క్తముగఁ బశ్నించితివి. నీకుఁ గాక - రెవ్వరికిఁ జెప్పుదును? ، దొక స్వప్నముఁ గంటిని. అందు నా పేయసి పణయ కుపితయై ` - లితోఁ జూపుచు) యీ చందనలతా గృహమందలి చం ద కాంత మణిశిలా - దికపైఁ గూర్చుండి న్న మియో నిందించుచు ، ద్చుచున్న టులఁ గానంబడినది. కావున నీ దివస షమును స ప్నాను భూత పేయ సమాగమ మనోహర మగు - ప- శమునఁ గడుప వలయు నని తలఁచుచున్నాను. రము అచటి పోవుదము.

విదూ : ఇటు రమ్ము. (నడతురు`

، టి : `విని ససం భమముగా) రాజకుమారీ! వదళ ము వలె నున్నది.

మల : (ససంభ్రమముగా, దనవంకఁ జూచుకొనుచు` నా యీ యాకారమునుఁ జూచి యెవ్వరైన నా మానసగతాభిప్రాయమునుఁ గనుగొనెద- మో లెము . ఈ రక్తా శోక వృక్షము వెనుకఁ దాగి వారెవ్వరో చూతము `అటులె - యుదురు`.

విదూ : ఇదిగో చందన లతాగృహము రము ప- శింతము.

(ప- శము నభినయింతురు.`

.వా.: (చూచి)

కం. చందనలతాగృహం బిది
యిందుముఖీ రహితమౌట నిందుమణి శిలా
సందోహాన్విత మైనను
చందురు నెడఁబాయు రజని చందమె దోఁచుఁన్.

చేటి : రాజకుమారీ! ఏమి నీ యదృష్టము? ఇ· నీ హృదయవల్లభుఁడు.

మల : (ఆనందా-గములతోఁ జూచుచు) చతురికా, వీనినిఁ జూచినతోడ-పెంపొందిన హృదయా-గముచే వీని సమీపమున నిలువఁ జాలకున్నాను. ఇతఁడు నన్ను జూచు-మో? రము మఱియొక పొంతమునకుఁబోవుదము. (వణకుచు నడుగువేసి) స । నా వామోరుభాగ మదరుచున్నది.

·టి : (నవ్వుచు) పిఱికిదానా! ఇచట నుండ నిన్నెవ్వరు చూడగలరు? నీ యెదుట నశోకవృక్ష మున్న మాట మఱచితివా? ఇచట- కూర్చుండి యుందము. (అటులఁ యుదురు.)

విదూ : వయసా ! ఇ· యా చం దమణిశిల.

(మూతవాహనుఁడు నిట్టూర్పు విడచును)

·టి : రాజపు ·! మాటలు గూడ వినవచ్చుచున్నవి. శ్రద్ధగా విందము.

(ఇరువురును వినుచుందురు.)

విదూ : (·తితో మూతవాహనునిఁ గదుపుచు) ఇ· యా చంద్రమణిశిల యని యనుచున్నాను.

.వా : ఔను. బాగుగ నూహించితివి. (·తితోఁ జూపుచు-)

మ. ఇదె యా చం దమ శిలాతల మిటన్ వీక్షారుచుల్ దోపఁ దా
వదనాబ్జంబునుఁ గేలఁ గూర్చి విపుల శ్వాసోద్గ మారంభయై
హృదయాభ్యంతర ·న మను ఖరతా రీతిన్ స్వబింబాధరం
బదరన్ మద్విరహానఁ గుందెడు మదీయ పేయసిన్ జూచితిన్.

ఈ చం దమణి-దికమీఁద- కూర్చుందము. (ఇరువురును గూర్చుందురు)

మల : (ఆలోచించి) స ! ఈమె యెవ్వతె యై యుండును.

టి : దాగి యుండి మన మీతనిఁ జూచుచున్నట్టు లాతఁడు గూడ నిన్నుఁ జూచి యుండ-దు కద!

మల : అటు- కావచ్చును. కాని పణయకుపిత యగు నెవ్వరో యొక స్త్రీను-ద్దేశించి చెప్పుచున్నటు లున్న- !

చేటి : రాజకుమారీ! - నిపోని సం హము పడకుము. ఇంకను విందము.

విదూ : (తనలో) ఈతఁ కథ వినోదము నందుచున్న ట్లున్నది. కానిము దీనిఁ గూర్చి మాటలాడుదును. (ప్రకాశముగా) వయస్యా! ఆమె ఏడ్చుచున్నపుడు నీ - మంటివి?

.వా : వయసా ! . నిట్లంటిని. " -య —,

. ౧. ౖదు బాష్పాంబు బిందు తుందిలిత మౌట
చం దకాంత మణీ లా సాం దతలము
త్వను ఖేందూదయ పా త్ర వారి బిందు
జాల నిష ందనము వోలెఁ గాలు నౌర!"

మల : (కోపముతో) చతురికా! ఇఁక - మైన వినవల - యున్నదా. (కన్నీటితో) రము , పోవుదము.

టి : - తితోఁ బట్టుకొని) రాజకుమా ! అట్లనుకుము. నిన్నుఁ జూచినవాఁ డితర కామినులఁ గూర్చి ముచ్చటించు నని నాకు నమి క లేదు. కథ ముగియు నంతవఱకు నోపికప ము.

.వా. : మి తమా! ఆమె నీ శిలాఫలకముపై జి తించి మనోవినోద మందఁ గోరుచున్నాను. ఆ పర్వత పరిసరములనుండి మనశి లా ఖండములఁ గొనిరము .

విదూ : అటు - యుదును. (బైటకు వెడలి - -కొని వచ్చి) ౖ వొక్క రంగు మాత్ర- చెప్పితివి. కాని - - పర్వతమున లభ మగు నైదురంగులఁ దీ కొనివచ్చితిని. చి తింపుము (రంగుల నిచ్చును.)

.వా. : వయసా ! మంచి పనిఁ -తివి. (వాని నందుకొని శిలాఫలకముపై నా మెనుఁ జి తించుచు గగుర్పాటుతో) మిత్రమా! చూతుము చూతుము.

కం. బింబాధరాభిరామము
సంబాధిత చం ద్రబింబ సౌందర ం ,
యంబుజనయనా వదనా
బ్జంబిది మది గూర్చు మోదసాం ద్రత్వంబున్.

విదూ : (వేడుకతోఁ జూచుచు) వయస్యా! ఎదుట -కున్నను నీ వామె నెంత బాగుగఁ జి త్రించితివి! చాల ఆశ్చర్యముగ నున్నది.

.వా. : (చిరునగవుతో) మి త్రమా! ఇం దాశ్చర్య మెందులకు?

తే.గీ. సుదృఢ మానస భావన నెదుట నిలచు
నిత సాన్నిధ్యశాలి యా నీలవేణి
మాటిమాటికిఁ జూచుచుఁ బాటవాన
నామె చి త్రంబుఁ జి త్రింప నబ్బురంబె?

మల : (కన్నీటితో) చతురికా! కథాంతము తెలిసినది కదా! రము . మి త్రావసువు దగ్గరకుఁ బోవుదము.

- టి : (విచారముతోఁ దనలో) ఈమె మాటల •రుఁ జూడ నీమె వితముపై నాశ వదలుకొని నట్లున్నది. (వకాశముగ) మనోహారిక యటకు వెళ్ళినది కదా, యువరాజు మి త్రావసుఁ డిచటి రావచ్చును.

(మి త్రావసువు వ-శించును.)

మి త్రా : తం డ్రిగారు "కుమారా, మి త్రావసూ! ఏతత్పరిసరముల నున్న కుమార మూతవాహనుని బాగుగఁ బరీక్షించి మన మలయవతి కనుకూలుఁ డైన వరుఁ డని నిర్ణయించితిమి. మలయవతి నాతని కిచ్చెద మని మాట యిచ్చి రము; " అని యాజ్ఞాపించిరి. కాని, సోదరీస్నేహపరతఁ దనౌట నా పరిస్థితిఁ -రొక విధముగ నున్నది.

రహి విదా ధర వంశ భరుఁ డతి పొజ్ఞుండు సత్సంమతుం
దహిత వాతవినాశి వి క్రమధనుం డాకారపుష్పేషుఁడీ
మహితాతు ండు పరార్థమై యసువులన్ బాయంగ సన్నద్ధుఁడా
త హితన్ సోదరి వీనిఁ గూర్చ మది మోదం బందు దుఃఖంబునున్.

ఆతఁ గౌరీ మందిర సమీపమునఁ జందనలతా గృహమున నున్నాఁ డని వినియుంటిని. ఈ చందనలతికాగృహమున పోయెదను. (ప్రవేశించును.)

విదూ : (ససంభ్రమముగఁ జూచి) ఈ కదళీపత్రముతో నీ చిత్రము నాచ్ఛాదింపుము. సిద్ధయువరాజగు మిత్రావసు పీ వంక వచ్చుచున్నాఁడు. దీని నాతఁడు చూచును. (కదళీపత్రముతోఁ జిత్రరవు నాచ్ఛాదించును)

మిత్రా : (ప్రవేశించి) విద్యాధరకుమారా! మిత్రావసుఁడను, నమస్కరించుచున్నాను.

జీమూ.వా : (చూచి) మిత్రావసూ! స్వాగతము. ఇటఁ గూర్చుండుము.

చేటి : రాజకుమారీ! మిత్రావసుఁ డరుదెంచినాఁడు.

మల : స , చాల సంతోషము.

జీమూ.వా : మిత్రావసూ! సిద్ధరాజగు విశ్వావసువునకుఁ గుశలమా?

మిత్రా : తండ్రిగారు క్షేమముగ నున్నారు. వారి యానతిపై యిటకు వచ్చితిని.

జీమూ.వా : పూజ్యులేమి యాజ్ఞాపించినారు?

మల : (తనలో) తండ్రిగారి సందేశమును విందును.

మిత్రా : మా తండ్రిగారు "సిద్ధాన్వవాయప్రాణభూత యగు నా కుమారి మలయవతిని నీ కీయ నిశ్చయించితిమి గాన నంగీకరింపుము" అని నీతోఁ జెప్పవలయు నని నన్నాజ్ఞాపించినారు.

చేటి : (నవ్వి సంతోషముతో) రాజకుమారీ! ఇపుడు నీ కోపమేమైనది?

మల : (చిఱునవ్వు నవ్వుచు సిగ్గుతోఁ దల వంచి) ఓసీ! పరిహాసముఁ జాలింపుము. ఈతఁ డన్యాయత్త హృదయుఁడౌట మఱచితివా?

జీమూ.వా : (జనాంతికముగా) మిత్రమా! చిక్కులో బడితి- .

విదూ : (జనాంతికముగా) ఆమె తక్క మరి యెవ్వతెయు నీ మనమునకు రుచింప దని నా యాశయము కావున - దియో యొక యుత్తర మిచ్చి వీనిఁ బంపి- యుము.

మల : దుష్టుఁడా! ఈ విషయ మెవ్వ రెఱుఁగరు?

.వా : మి తావసూ! శ్లాఘ మగు మీతోడి సంబంధ మేరి కిష్టము గాకుండును? కాని, యన థా పవ ర్తించిన నా చిత్తమును మఱల్చి యీామెనుఁ బతి గహింపఁజాలను (మలయవతి మూర్ఛనభినయించును.)

చేటి : రాజకుమారీ ఊరడిల్లు మూరడిల్లుము.

విదూ : ఆరా - ఈతఁడస్వతంతుఁడు; వీని నడిగి మి ప్రయోజనము? ఈతని తలిదం డుల నడుగుము.

మి తా : (తనలో) ఈ మాటయు నిజ- ; ఈతడు పెద్దల యానతి మీరఁ జాలఁడు. వీని తలిదం డులు నీ గౌరా శమమున నివసించుచున్నారు. వీరియొద్దకుఁ బోయి మలయవతినిఁ బ్రతిపాదింతును.

(మలయవతి యూరడిల్లును.)

మి తా : (ప్రకాశముగా) ఋజువగు మా ప్రార్థనను నిరాకరించుటకుఁ గారణ మెద్దియో - ము గూడ దెలిసికొనవచ్చునా?

మల : (కోపముతో నవ్వుచు) మిత్రావసుఁడు ప్రతా ఖా నావమానితుఁ డయు నెందుల కింకను మాటలాడుచున్నాడు? (మి తావసువు వెడలును.)

మల : (దుఃఖించుచుఁ దన్నుఁ జూచుకొని తనలో) దుఃఖైకభాజనమై దౌర్భాగ దూషిత మగు నీ శరీరముతోఁ బతికి మి పయోజనము? ఈ యశోక పాదపమునం దీ యతిముక్తలతతో నురి బిగియించుకొని ప్రాణముల పీడెదను. కానిము ఇట్లు అందును. (విలక్షస్మితముతో) స ! మి తా వసుఁ డెంత దూర మేగినాఁడో చూడుము. ౯ను గూడ నిఁట నుండి కదలెదను.

- టి : (కొన్ని యడుగులు తనలో ఈమె • రది యొక విధముగ నున్నట్లున్నది. దూరము పోకుండగ నిచట దాగి యీామె మి చేయునో చూచెదను.

మల : (నలువైపులఁ జూచుచుఁ బాశము గహించి కన్నీటితో) భగవ•, గౌ నీ వీ జన మున నన్ననుగ్రహింపకపోయినను జనా ంతరముననైన నిట్టి దుఃఖములకు గురి కాకుండు న ట్లను గహింపుము. (పాశముఁ గంఠము నకుఁ దగల్చుకొనును)

టి : (చూచి, ససంభ్రమముగా సమీపించి) రక్షింపుడు! రక్షింపుడు! ఈ రాజకుమారి యురి వెట్టుకొని యాత్మహత్య నికొనుచున్నది.

వా : (తొందరగా సమీపించి) ఎక్కడ? ఆమె యెక్కడ?

టి : ఇదిగో, అశోకవృక్షమున.

వా : (సంతోషముతోఁ జూచి) ఏమీ, నా ప్రాణప్రేయసి... శా యీమె! (మలయవతి హస్తముఁబట్టి లతాపాశము లాగికొనును.)

ఆ.వె. చాలు చాలును బాల! నీ సాహసంబు
విడువు మచ్చట నీ లతన్ విడువు మకట
పూలఁ గోయఁ గందు నీ పుణ్యహస్త
మెటులఁ దాకెనో పాశమున్ గుటిలకేశి.

మల : (ససంభ్రమముగా) స! ఎవ్వఁ తఁడు? (పరికించి కోపముతోఁ తిని లాగికొనును.) ఓయీ! విడువుము నా హస్తము. నన్ను నివారించుటకు నీ వెవ్వఁడవు? చచ్చుటకుఁ గూడ యాజ్ఞ కావలెనా.

వా:

.. హారలతికల ధరియింప నర్హమైన
యీ గళంబునఁ బాశంబు నిడుటకతన
సాపరాధంబు గాదె యీ హస్త మఱియ
నెటుల దీనిని విడచెద నీవ చెపుమ?

విదూ : (చేటిని సమీపించి) ఈమె మరణోద్యమమునకుఁ గారణ మేమి?

టి : నీ ప్రియవయస్యుఁ !

వా : ఏమీ, నా యీమె మరణోద్యమమునకుఁ గారణము?! నా మియుఁ దెలియుట -దు.

విదూ : అదెట్లు?

టి : (అభిప్రాయగర్భముగా) ఈతడు శిలాఫలకముపైఁ జిత్రించిన ప్రేయ పై మక్కువ మి తాపసుఁడు స్వయముగాఁ బదిపాదించుచున్నను నన్నంగీకరింపకున్నా డను ని·ర్వేదము· ఎమె యిటులఁ -నది.

.వా : (సంతోషముతో, దనలో) విశ్వావసుని పుత్రియగు మలయవతి యీమె నా?! ఔను; రత్నాకరమునుండి గాక చంద్ర ఖ - రెచటనుండి పుట్టును? ఔరా! ، నెంత మోసపోతిని?

విదూ : అటులయిన మా ప్రియమిత్రుఁ డనపరాధియే. ఈతఁడు చిత్రించిన దీమె- కదా! నా మాటలను నమ్మకున్న నీ- స యముగఁ బోయి చూడుము.

(మలయవతి లజ్జా హర్షములతో నాయకునిఁ జూచుచు, హస్తమును లాగికొనును.)

.వా : (చిరునవ్వుతో) శిలాతలముపైఁ జి త్రించిన నా ప్రేయసినిఁ జూడకుండ నిన్ను విడువను.

(అందఱునుఁ జందనలతా గృహమునుఁ బ- శింతురు.)

విదూ : (అరటియాకునుఁ దొలఁగించి) ఆర్యులారా! పీని ప్రేయసినిఁ జూడుము.

మల : (చూచి నవ్వుకొనుచు, జనాంతికముగా) చతురికా! నన్నే చిత్రించి నట్లున్నది.

- టి : (చిత్తరువు వంకను మలయవతి వంకనుఁ జూచుచు) ''చి త్రించి నట్లున్నది" అనెద - ల? నీ పతిబింబమా చిత్తరువా యనునట్లున్నది.

మల : (నవ్వుచు) ఈతడు నా చిత్తరువుఁ జూపి న- న్న యపరాధినిగా నిరూపించుచున్నాఁడు.

విదూ : వయసా! నీ మెతో గాంధర్వవివాహము పూర్తియైనది. ఇఁక నీమె హస్తమును విడువుము. ఎవ్వతెయో తొందరగా ు వైపున వచ్చుచున్నది.

(జీమూతవాహనుఁడు చిరునవ్వుతో మలయవతిని విడచును. - టి ప్రవేశించును.)

- టి : (సంతోషముతోఁ దొందరగ సమీపించి) రాజకుమారీ! నీ యదృష్టము పండినది. జీమూతవాహనుని తలిదండ్రు లంగీకరించిరి.

విదూ : అహహా! పియవయస్యు కోరికలు-కాదు కాదు-మలయవ ·మనోరథము రినవి. కాదు కాదు - (భోజనము నభినయించుచు) ఈ బ్రాహ్మణుని పుణ్యము పండినది. (తన్ను జూపును.)

టి : (నాయికతో) యువరాజు మిత్రావసువు "మలయవ - వివాహమహోత్సవ మంగలము - (జరుగును. ఆమెను(దీసికొని (ఘముగ రము" అని యాజ్ఞాపించినాఁడు కావున, పోవుదము రము .

విదూ : ఏమె! నీ పీమెను(దీసికొనిపోయినచో నిచట మా మి తు(మగు నను కొంటివి?

టి : (నవ్వుచు) దురాశాపరుఁడా! తొందరపడకుము. మీకుఁ గూడ స్నాన సామ గి సిద్ధము కావచ్చినది.

(మలయవతి అజ్ఞానురాగములతో మూతవాహనునిఁ జూచుచు పరివార ముతో నిష్క్రమించును. - పథ్యమున వైతాళికులు గానము యుదురు.)

మ. పౌరిఁ బిష్టాతకవృష్టి మేరుసమతన్ బొందింప నీ శైలమున్
గురు సిందూర పరాగ పాటలిమలున్ గూర్పన్ పభాత పభల్
తరుణీగానము నూపురారవమిలత్తానంబు మించన్ నిను
న్వరు సిద్ధౌఘము పాణిపీడన శుభస్నానార్థమై పిల్చెడున్.

విదూ : (విని) వయస్యా! స్నానసమయము సం పా ప్తమైనది.

.వా : (సంతోషముతో) అటులయిన నిచట నుండుట యెందులకు? రము తం డిగారి కభివాదనము సి మనముకూడఁ బోవుదము.

కం. సమ రూప కుల వయస్కుల
కమలానో నా నురాగయత చిత్తులకున్
రమ--రమణులకును సం
గమ మబ్బును పూర్వ పుణ్య గరిమమునఁ గదా!

(ఎల్లరును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వి యాంకము.

తృతీయాంకము

(విచిత్ర వ్యాకుల - షధారియై విటుఁడు పాన పా తతోఁ బ-శించును. భుజముపై సురాభాండముతోఁ టుఁడు వాని ననుసరించును.)

విటుఁడు : (సంతోషముతో)

తే.. కల్లుఁ దావేఁడు వ॰ వల్లభుండు
కామి జనులనుఁ గూర్చెడు కామదేవుఁ
ద్ద దేవతల్ భువి నిద్ధచరితు
లన్యదైవత కోటి దయ ముల కారె?
ఇటునటు తిరుగుచు ఈ ఖరుని వితమే సఫలము.

తే.గీ. కమల వాసిత మదిరాక్ష విమల ముఖుఁడ
హృదయ సన్నిహిత పియా వదనయుతుఁడ
ర్ష సంసక్త సుమగుచ్ఛ ఖరుండ
ఖరుండను విట ఖరుండ.

తూలుచు) అ ! ఎవడురా నన్నుఁ ద్రోయుచున్నాఁడు?
(సంతోషముతో) నిజముగా నవమాలికయై యుండును.

టుఁడు : ఆర్యా! నవమాలిక యింకను రాలేదు కదా?

విటు : మలయవ॰ వివాహము తొలిజామున జరిగినది కదా? తెలవారుచున్నది. ఆమె యింకను రా మి? (ఆలోచించి, సంతోషముతో) ఒహో! తెలిసినది. ఈ మలయవ॰ వివాహ సందర్భమున సిద్ధవిద్యాధరులెల్లరు స్వప్రేయ సమేతులై కుసుమాకరోద్యానమున నాపాన సుఖము ననుభవించుచుందురు. నవమాలిక కూడ నన్నెదురు చూచుచు నచట యుండును. ను గూడ నట పోయెదను. ఖరకుఁడు నవమాలికను వీడి యుండగలఁడా? (తూలుచు నడచును.)

చేటుఁడు : ఆరా ! ఇదుగో కుసుమాకరోద్యానము. ప్రవేశింపుడు. (ఇరువురును నడతురు. భుజముపై వస్త్రద్వయముతో విదూషకుఁడు ప్రవేశించును.)

విదూ : పియవయస్యుఁ డిపుడు కుసుమాకరోద్యానమునకుఁ బోవునని వింటిని. ను నచటి కఁ బోయెదను. (నడచి చూచి) ఇ కుసుమాకరోద్యానము. ప్రవేశింతును. (ప్రవేశించి భ్రమర బాధ నభినయించుచు) అ యీ దుష్ట మధుకరములన్నియు నా మీద వచ్చుచున్న! (ఒడలు వాసన చూచికొని) ఓహో తెలిసినది. అల్లుని పియమితుడను గదా యని

మలయవ - బంధుజనులు నా యొడలంతయు బహుమానపురస్సరముగా సుగంధాదులఁ బూసిరి. సంతానక పుష్పమాలను ర్షమునఁ గట్టిరి. ఈ యాదరాతిశయమే నా కొంప ముంచినది. ఇపుడు - మి చేయుదును? కానిము . మలయవతి బహూకరించిన యీ రక్త వస్త్రద్వయముతో స్త్రీ వలె నుత్తరీయమును ముసుగువైచికొని పోయెదను. ఈ దుష్టమధుకరము లిఁక - మి చేయునో చూచెదను. (అటు- సేయును.)

విటు : (చూచి, సంతోషముతో) ఓరీ చేటా! (- లితోఁ జూపి నవ్వుచు) ఇదిగో నవమాలిక. - నాలసించితి నను కోపముచే నన్నుఁ జూచియు - లి ముసుగు వైచికొని యటు పోవుచున్నది. ఈమెనుఁ గంఠాలింగనము- బతిమాలుకొందును. (తొందరగ సమీపించి విదూషకునిఁ గంఠమున నదిమి పట్టి ముఖమునఁ దాంబూలోచ్ఛిష్ట మిడబోవును)

విదూ : (మద గంధమును సూచించుచు) అ- ! దూరము దూరము. (ముక్కు మూసుకొని యటు తిరిగి నిలఁబడును.) ఒక దుష్టమధుకరముల బారి నుండి తప్పించుకొని మరల నిపుడు - రొక దుష్టమధుకరము - తిలోఁ జిక్కుకొంటి- !

విటు : ఏమీ! కోపము- నటు తిరుగుచున్నదా? కానిము . కాళ్ళపైఁబడి బతి మాలుకొనెదను. (నమస్కరించుచు విదూషకుని పాదములనుఁ దన శిరముపై నుంచుకొని) అనుగ్రహింపుము నవమాలికా! అను గహింపుము. (- టి వ శించును.)

- టి : రాజకుమారి యగు మలయవతి తల్లిగారు "నవమాలికా! కుసుమాకరో దా- నమునకుఁ బోయి 'మల యవతితోఁ గూడ మా యల్లుఁడు రాను న్నాఁడు గాన - ఁడు తమాలతరు వీథిని బాగుగ నలంకరింపు' మని యుద్యానపాలిక యగు వల్లవికతోఁ జెప్పుము" అని యా పించినారు. పల్లవిక కా విషయమునుఁ దెలిపితిని. ఇఁక రజనీ విరహోత్కంఠాకులుఁ డగు ియవయస్యుని బరు న-్వేషింతును. (చూచి) ఇదిగో బరుఁడు! (కోపముతో) పరవనిత నెవ్వతెనో బతిమాలుకొనుచున్నాఁ ! ఇచటనె నిలచి యీమె యెవ్వతెయో తెలిసికొనెదను.

విటు : (సంతోషముతో)

కం. హరిహర పితామహాదుల
కెఱుఁగన్ వీఁడెరుగఁ డెన్న ందుము !
ఖరుఁ డిదె పదముల వాలెడు
గరుణాపాంగేక్షణములఁ గావంగదవే!

విదూ : ఓరీ నీచుఁడా! ఇచట నవమాలిక యెక్కడ నున్నది?

-టి : (చూచి నవ్వుకొనుచు) ఏమీ! మదపరవశుఁ డగు ఖరకుఁడు , నని తలఁచి యా - యుని బతిమాలుచున్నాఁడే! కానిమ్ము. కోపము నభిన యించుచు వీరిరువురనుఁ బరిహ -ంచెదను.

-టు : -టినిఁ జూచి ఖరకునిఁ తిలోఁ బొడుచుచు ఆరా! ఈమెను విడువుము. ఈమె నవమాలిక కాదు. కోపము గందిన కన్నులతోఁ జూచుచు యిదిగో నవమాలిక యిటు వచ్చుచున్నది.

-టి : సమీపించి ఎవ రీమె, -వు బతిమాలుకొనుచున్నావు?

విదూ : ముసుగుఁ దొలఁగించి) ఇదిగో దౌర్భాగ వంతుఁడను - ను.

విటు : విదూషకునిఁ జూచి కోపముతో) ఓ ! కపిల మర్కటా! ఖరకునిఁ గూడ మోసగించుచున్నావా చెంపపైఁ గొట్టి) ఓ ! వీనినిఁ బట్టుకొనుము. నవమాలికను బతిమాలుకొందును.

-టు : చిత్రము.

విటు : (విదూషకుని విడచి -టి పాదములపైఁ బడును.) అను గహింపుము నవమాలికా! అను గహింపుము.

విదూ : తనలో పారిపోవుట కిదియె మంచి సమయము. పారిపోవ నుంకించును. -టుఁడు విదూషకుని య పవీతమున బట్టుకొనును. అది తెగి పోవును.

విటు : కపిల మర్కటమా! ఎక్కడికిఁ బారిపోవుదువు? ఉత్తరీయముతోఁ గంఠమున మెలి- లాగును.

విదూ : నవమాలికా! దయ యుంచి నన్ను విడిపింపుము.

-టి : నవ్వుచు సాష్టాంగముగ -లపైఁ బడి నా పాదములకు నమస్క రించినచో విడిపింతును.

విదూ : (కోపముతో వణకుచు) గంధర్వరాజమి త్రుఁ డగు ఖాహ ణుఁడను, నీచురా లగు ు పాదములపైఁ బడుదునా?

చేటి : (-లితో జడిపించుచు నవ్వి) అటులనా? ఇపుడె పడ- యించెదను. (ఖర కునితో) ఖరకా! లెము . నిన్ను గహించితిని (కంఠము నా్లిషిం చును. అల్లుని ప్రియమి త్రుఁడగు ు బాహ ణు నవమానించితివి. ఈ విషయము తెలిసినచోఁ బఱువగు మిత్రావసువు కోపింపవచ్చును. కావున నాదరపూర్వకముగా వీనిఁ గౌరవింపుము.

విటు : నీ యాజ్ఞ ప్రకారమే చేయుదును. (విదూషకుని కంఠమున నా్లిషించి ఆరా ! సంబంధివి గదా యని పరియాచక మాడితిని. నిజముగా ఖర కుఁడు మత్తుఁ డని యనుకొనుచున్నావా?

విదూ : కాదు కాదు.

విటుఁడు : (సంతోషముతో వలము పరియాచక మాడితిని. ఉత్త యమును గుండ్రముగఁ నీ యాసనముగనిచ్చును) పెండ్లివారిఁటఁ గూర్చుండుటు.

విదూ : తనలో మన యదృష్టము వీని మదా- శము తగ్గినట్లున్నది. (కూర్చుండును.

విటు : నవమాలికా! నీవు కూడ వీని ప్రక్క- (గూర్చుండుము. ఇరువుర నొక్క మారుగఁ గౌరవింతును.

టి : (నవ్వుచు గూర్చుండును.)

విటు : ఓ చేటుఁడా! ష్ఠ మగు మద ముతో మద పా తను నింపుము.

(- టుడు పాన పా తను నింపును.)

విటు : (తన శిరోమాలికనుండి పుష్పముల నూడదీ- పానపాత్రలో నుంచి ముంగాళ్ళపై నిలచి నవమాలిక కందిచ్చును. నవమాలికా నీ వాస్వా దించి వీని కిము .

టి : చిఱు నవ్వుతో) అటు - సెదను (అట్లు - నీ విటునకిచ్చును.

విటు : పాన పా తను విదూషకున కిచ్చుచు) ఆరా ! నవమాలికాముఖపరిమల ము సంవర్ధిత రస మగు ు మద మును ఖరుఁడు తక్క మరి యెవ్వరు నాస్వాదించి యెరుఁగరు. దీని నాస్వాదింపుము. ఇంతకుమించిన సనా నము మ- మి - యుదును?

విదూ : (వెకిలి నవ్వుతో) ఖరకా! బాహ ణుఁడను కదా?

విటు : బాహ ణుఁడవైనచో నీ యజ్ఞోప త మెక్కడ?

విదూ : (తన శరీరమున యజ్ఞోపవీతముఁ గానక) అది యీ టుఁడు లాగు చుండగాఁ దెగిపోయినది.

టి : (నవ్వి) అటులైనచో రెండు మూఁడు - దాక్షరము లుచ్చరింపుము.

విదూ : ఈ మద్య గంధములో నా - దాక్షరములు కవ్వడిపోయినవి. ఇంతకు నీతో వాద మెందులకు? ఇదుగో ఈ బాహ ణుఁడు నీ పాదములపైఁ బడుచున్నాఁడు. (పాదములపైఁ బడఁబోవును.)

టి : (- తులతో నివారించి) ఆరా! ఇటులఁ యకుఁడు. (ఖరకునితో) ఖరకా! దూరముగఁ దొలఁగుము. ఈతఁడు నిజముగ బాహ ణుఁ! (విదూషకుని పాదములపైఁ బడి) ఆర్యా! కోపింపకుఁడు. సంబంధివి కదా యని పరిహాస మాడితిని.

విటు : - ను గూడ వీనిని బతిమాలుదును. (పాదములపైఁ బడి) ఆరా! మద పరవశుఁడగు -ఁ నిన యపరాధమును క్షమింపుము. నవమాలికతోఁ గూడి పానశాలకుఁ బోవుటకు సెలవిమ్ము.

విదూ : - నంతయు క్షమించితిని. మీ రిరువురును వెళ్ళవచ్చును. -ను గూడ పియవయసు ని కడకుఁ బోవుదును. (విటుఁడు, - టుఁడు, - టియు నిష్క్ర మింతురు.)

విదూ : అదృ - వశమున బాహ ణున కకాలమృతువు తప్పినది. ఈ మత్తుని స్పర్శ నపవి - కృతుఁడ నగు నీ దీర్ఘికలో స్నానముఁ పియ వయసు నిఁ జూతును. (అటులఁ - తెర వైపు చూచుచు) ఇ- పియ మి తుడు మూ ర్తీభవించిన స్వయంవర లక్ష్మి వలె నున్న ఆ మలయ వతిని హస్తమున గహించి యిచ్చటి వచ్చుచున్నాఁడు. కావున వీని సమీపమునకుఁ బోయెదను.

(వివాహ - షాలంకృతు లగు మలయవ - మూతవాహనులు సపరివార ముగఁ బ- శింతురు.)

.వా : (మలయవతినిఁ జూచుచు——)

సీ॥ నెమ్మోము తిలకింప నిగ్గు చూపుల వాల్చు
పలుకరించిన మాఱు పలుకఁబోదు
సెజ్జ చేర్ప ముఖంబు లజ్జతో నటు దిప్పుఁ
గౌగిటఁ గుదియింపఁ గంప మందుఁ
గాం గుణము ముట్టఁ గరము నేలకుఁ దోయు
ముసి ముసి నగవుల ముద్దుఁ గొలుపు
అధరంబు నా ంచి యాననాబ్జం బెత్త
వేళలఁ గప్పుచు వెఱగుఁ జెందు

గీ. శయన మందిరమున్వీడి చనెడు సఖుల
ననుసరింపగ నుంకించు ననుకూల
రీతి నైతము మానస ప్రీతిఁ గూర్చు
గాదె ముగ్ధాబ్జము సంగమాది నౌర.

(మలయవతినిఁ జూచుచు) య - మలయవ !

శా. "ఊఁ"కారంబుల నుత్తరంబు లిడి నిత ం బందితిన్ మౌనమున్
రాకాచం ద మహోష్ణకాంతి తతులన్ బాధించి కాయంబు నీ
యాకారంబునె నాదు మానసతటిన్ హత్తించితిన్ నిత మున్
నా • వ తపఃఫలంబె కదదే నా • త్వదాలాపముల్?

మల : (అపవారించి) స ! యీతఁడతిలోక సౌందర్యమున- గాక ప్రియవచన రచనా చాతురి గూడ నొప్పుచున్నాడు.

టి : (నవ్వి) ఓ భర్తృ పక్షపాతినీ! యిది యెల్లయు వాస్తవ- కాదా? ఇందుఁ బ్రియవచన మేమున్నది?

వా : చతురికా! కుసుమాకరోద్యానమునకు మా ముఁ జూపుము.

టి : రాజకుమారా! ఇటు రమ్ము.

వా : (నడచుచు నాయికతో) మెల్లగా నడువుము. ఏలయన—

స్తనభారాలస మయ్యె నెన్నడు మిఁకన్ ధార్యంబులే హారముల్?
గనఁ గాం గుణ మేల యూరులు కటీక్లాంతంబులై యుండ నీ
ఘనమౌ నూపురయుగ్మ మేల పదముల్ గంపింప నూరుద్వయిన్
వనితారత్నమ! భూష లేల సహజాభాశాలికి స్నీకిటన్?

- టి : రాజకుమారా! ఇదుగో, కుసుమాకరోద్యానము. ప- శింపుము. (ఎల్లరునుఁ
  ఐ- శింతురు.)

.వా : (నలువైపులఁ జూచి) ఆహా! కుసుమాకరోద్యాన మెంత యందముగా
  నున్నది! ఇచ్చట—

శా. ౖగంధ దురసార్ద్రముల్ శిశిరతన్ జెందెన్ నికుంజస్థలుల్
రాగావిష్టమయూర మీ జలగృహారావంబుచే నాడెడున్
వేగోను క్రము యం తసీర మిదె యీ వృక్షాలవాలంబులన్
సాగన్ జొచ్చెను వేగ కంపితసుమ సంస దజః పుంజమై.

కం. పొదలన్ పాటలఁ బాడుచు
ముదమునఁ బుప్పొడుల మేనఁ బూఁతల నిడుచున్
ముదితలతో మధు వానుచు
మదమున మధుపాన ల మధుపము లందున్.

విదూ : (సమీపించి) వయస్యా! జయము జయము. ఆరు రాలా! శుభము
  కలుగుగాక!

.వా : మి తమా, ఆలసించితి- ల?

విదూ : వయసా! పెందరకడ, బయలు- రితిని, కాని, వివాహోత్సవ సంమి
  లితులగు -ద్దవిద్యాధరుల యాపానోత్సవములఁ దిలకించుచు వచ్చుటచే
  నించుక నాలస మైనది. ౹వు కూడఁ జూడుము.

.వా : అటు- - యుదును - (నలు మూలలఁ జూచి) మి తమా! చూడుము
  చూడుము.

తనువులఁ జందనం బలఁది దాల్చి యురంబులఁ గల్పమాలికల్
కనక విభూషణస్థమణి కాంతి విచి తిత వస్త్రులై పియా
జన మొక యింత యానుచు నొసంగెడి యాసవమానుచుం డి చం
దన తరురాజి నీడల ముదంబున ౹ద్దులు నస దాప్తులున్.

మనము కూడ తమాలవిటపివాటికిఁ జనుదము. (అందఱును నడతురు.)

విదూ : ఇదుగో తమాలవాటికఁ రితిమి. ఈమె వదనాంబుజము శారదాతప క్లాంతమై కన్పట్టుచున్నది. కావున నా స్ఫటికమణిశిలా ఫలకముపైఁ గూర్చుండుము.

.వా : వయసా! బాగుగఁ జూచితివి. (మలయవతితో—)

క. విమల కపోల పథలన్
గుముదాప్తున్ గెలిచె మోము కోమలి! యెండన్
కమలుట నెట్టందనమున
కమలంబుల నిపుడు గెలువఁగడఁగెడు లన్.

(మలయవ • హస్తముఁ గహించి) పేయ ౹! కుసుమాకరోద్యాన దర్శ నాభిలాష నిన్నూరక శమపెట్టితిని. ఏలయన-

క. కలిత భూవల్లికము
చలితాధర పల్లవంబు సంతాపహ మౌ
జెలి! నీ వదనమె నందన
మిల నటవీ మా తములు గదే యన్యంబుల్.

- టి : (నవ్వుచు, విదూషకునితో) వింటివా, మా రాజకుమారి నెట్లు వర్ణించు చున్నాఁడో?

విదూ : చతురికా! అట్లు గర్వింపకుము, మాలో మా తము సౌందర్యవంతులు లేరనుకొంటివా? కాని, యసూయ నెవ్వరు మము లను వర్ణించుట- దు.

- టి : ఆర్యా! నిన్ను ౹ వర్ణింతునా?

విదూ: అమ య్య! - టికిఁ బతికితిని. అమ్మా! నీవైన పుణ ము కట్టుకొనుము. ఇటుపై నైన నీతడు "నీ విట్టివాడవు, అట్టివాడవు, కపిలమర్కటము వలె నున్నావు" అని యా పించకుండ నుండును.

- టి: ఆర్యా! వివాహజాగరణదివసమునఁ గన్నులు మూ -కొని కూర్చుండియె నిద్రపోవుచుండగా -వు చాల అందముగ నున్నట్లు నా కగపడితివి. కావున, నా విధముగ- కూర్చుండుము. వర్ణించెదను. విదూషకుఁ డా విధముగఁ కూర్చుండును.)

- టి: (తనలో) ఈతఁడు కండ్లు మూసికొని కూర్చుండి యుండగా -లిమందు వలె నున్న నీ తమాలపల్లవరసము -తని ముఖమునఁ బూయుదును. -చి తమాలపల్లవములనుఁ గోసి పిండును. మలయవ - మూతవాహనులు చూచుచుందురు.)

.వా.: వయస్యా! నీవు చాల ధన్యుఁడవు. మేమందఱ ముండ నీ వొకఁడ- వర్ణింపఁబడుచున్నావు. (చేటి తమాలరసము విదూషకుని ముఖమునఁ బూయును. మలయవతి మూతవాహనుని వైపు చూచి చిఱునవ్వు నవ్వును.)

.వా.: (మలయవ - ముఖముఁ జూచుచు.)

కం. చిఱునగ వను కుసుమము సుం
దరి! నీ కెమో వి చిగురునన్ బొడతేఱన్
వరలెన్ దద్దర నఫల
మరయగ నా లోచన ద్వయంబున కిచటన్.

విదూ: చతురికా! ఏమి - -తివి?

- టి: వర్ణించితిని కదా!

విదూ: - తితో ముఖమునుఁ దుడుచుకొని చూచి కోపముతో, నొక దండకాష్ఠము నెత్తి) ఏమే దాసీ పుత్రి! ఇది రాజభవన మైపోయినది; లేకున్న ని-న్నమి చేసియుండెడివాఁడనో! మూతవాహనునితో చూచితివా? మీ యిరువురి యెదుటఁ యీ దాస్యాః పుత్రి నన్నె ట్లవమానించినదో! - నిచట నుండుట యెందులకు, మఱి యొక మూలకుఁ బోవుదును. (పోవును)

- టి : నిజముగఁ గోపించినాఁడా యేమి? పీనిని బతిమాలెదను. (వెళ్ళబోవును.)
మల : స చతురికా! నన్నొంటరిగ విడచి పోవుచున్నావా?
- టి : (మూతవాహనుని వైపు జూపుచు నవ్వి) చిరకాల మీ విధముగ యొంటరిగ నుందువు గాక! (వెడలిపోవును)

.వా.: (మలయవ ముఖముఁ జూచుచు—)

చం. దినకరుదీప్తి నరుణదీధితులొంది వికాసమొందు నా
ననమిది శు భదంతకిరణద్యుతిఁ గేసర జాల శాలియై
గననగుచుండె వారిజ సగంధముగా నిఁకఁ దృ అ నీ
యనితరలభ్యమౌ మధువు నానగ నీగదె యీ య ం దునిన్.

(మలయవతి నవ్వుచు ముఖము నటు తిప్పును. మూతవాహనుఁడు మఆల నటు- యును; టి పటా పము-ఁ బ-శించును.)

- టి : (తొందరగా సమీపించి) ఆర్యమి తావసుఁ డెద్దియో కార్యవశమున నిన్నుఁ జూడ వచ్చి యున్నాఁడు.

.వా.: పేయసీ నీవింటికిఁ బొము . మి తావసునిఁ జూచి నును ఘముగ వత్తును.

(మలయవతి టితోఁగూడ ని ష్క్రమించును. మిత్రావసుడు ప-శించును.)

మి తా :

. . అకట! మూతవాహను నరుల నేనె
సమర రంగాన సమయింప కమితశక్తి
నే మొగముతోడఁ బల్కుదు మ వోలె
శ తువశ మయె నీదు రాజ్యం బటంచు.

ఏమైనను వానికిఁ దెలుపకుండఁగఁ బోవుట యుక్తము గాదు. కావున, వానికిఁ దెలియఁ - యుద్ధమునకుఁ బోయెదను. (సమీపించును.)

.వా.: (మిత్రావసునిఁ జూచి) మి తావసూ! ఇటఁ గూర్చుండుము. (మి తా వసుఁడు గూర్చుండును.

.వా : (చూచి) మి తావసూ! వ్యాకులచిత్తుడవుఁ బోలె నున్నా - మి?
మి తా : ఈ మాతంగహతకునిఁ గూర్చి వా కులత యెందులకు?

.వా : మాతంగుఁ మి · సినాడు?

మి తా : అతఁడు నీ రాజ్య మా కమించి కొఱవితోఁ దల గోకికొనుచున్నాఁడు.

.వా.: (సంతోషముతోఁ దనలో) ఇది నిజమై యుండునా!

మి తా : కావున వానిని నిర్మూలించుటకై నీ వాజ్ఞ యీయవలయును. - ల!

శా. సామర్థ్యోత్ప్లుతమౌ విమానతతి యాచ్ఛాదించి నల్దిక్కులన్
వ్యోమ ప్రాంగణసంచర దవికర వ్యూహంబులన్ గప్పుచున్
జీమూతౌఘము వోలె వాసరమునన్ జీకట్లు గొల్పంగ సం
గామార్థం బిదె సిద్ధసంఘము చనన్ గాంక్షించు నీ యానలన్.

- దా - సేనాసముదాయమెందులకు? (తన్నుఁ జూపుచు——)

.గీ. ర్ణనిస్త్రింశ దీప్తాంశు కేసరాళి
యీ మృగేం దుఁడు విదిత సం గామబలుఁడు
కదన రంగాన మాతంగ గంధహస్తి
నొడి - పట్టెడు నొరు లేల యొక్కరుండు.

.వా : (చెవులు మూసికొని, తనలో ఆహా! ఎంత దారుణముగ మాటలాడు
చున్నాఁడు! కానిము ; ఇటులఁ యుదును. (పకాశముగా) మి తావసూ!
బాహుబలశాలి వగు నీకిదెంత పని? కాని——

. . అమితకారుణ పూర్ణాంతరంగుఁ డెవఁడు
తనదు దేహమె యొరులకు దాన మొసగు
నాతఁ డెట్లుల రాజ్యార్థ మరివధంబు
కూరతన్ య నొడిగట్టు వీర! చెప్పుమ.

ఇంతి (గాక, నా దృష్టిలోఁ బంచ్ శములు దక్క శ తువు లనువారు
-రు. కావున నస్మద్ప్రియకరణాభిలాషి- యైనచోఁ శవ కృతుఁడగు
శోచ -యాతు నిఁ దయఁ జూడుము.

మి తా : (కోపముతో నవ్వుచు) మన కుపకారి యగు నీ కృతఙ్ఞుని దయఁ జూడ
కుండు టెట్లు?

.వా. : (తనలో నూతన కోపా- శ భరిత చిత్తుఁ డగు వీని మరలింప శక ము
గాదు. ఇట్లు - సెదను. పకాశముగా మి తావసూ! లెమ్ము; లోనికి

బోవుదము. నీ కచట- బోధింతును సాయంకాల మగుచున్నది. చూడుము.

శా. నిదాము దిత పద కోశ తతులన్ లేవన్ ద్విరేఫావళుల్
భ దంబౌ స్వకరౌఘముల్ నలుదిశల్ వ్యాపింప నామోదస
ను దం గప్పి జగాల సర్వదివిజుల్ మూర్ధానతిన్ జూడ న
స్తా దిం రియు నన్యలాభరతుఁ యర్కుండె సంస్తుత్యుడౌ.

(ఎల్లరు నిష్క్ర మింతురు.)

ఇది తృ యాంకము.

చతుర్థాంకము

(రక్త వస్త్రద్వయముతోఁ గంచుకియుఁ ప్ర తీహారియుఁ ప్ర వేశింతురు.)

కంచుకి : (వార్ధక్య శము నభినయించుచు—)

కం. అంతఃపుర వ్యవస్థల
సంతతతము న్నిలిపి తొలఁగ స్ఖలితము లెల్లన్
వింత యగు దండనీతి ని
రంతరమై యొప్ప నుంటి రాజానుకృతిన్.

ప తీహారి : ఆర్యా, వసుభ దా! - వెచటకు బయలు రితివి?

కంచు : యువరాజ మి తావసుని జనని యగు మహా వి "కంచు! పదిరోజుల వఱకు మలయవతికి నల్లునకును రక్తవస్త్రములఁ దీసికొని వెళ్ళవలయును" అని యాజ్ఞాపించినది. రాజకుమారి మలయవతియు న త్తవారి యింట యున్నది. మూత వాహనుఁడు మి తావసునితోఁ గూడ సము ద ర దర నార్థ మిపుడే గె నని వింటిని. ఇపుడు రాజకుమారి యొద్దకుఁ బోవలయునో యల్లునివద్దకుఁ బోవలయునో తెలియజాలకున్నాఁడ.

ప : ఆరా! రాజకుమారి యొద్దకు వెళ్ళుట మంచిది. అల్లుఁడు గూడ నిప్పటికి వచ్చి యుండును.

కంచు: సునందా! వు చెప్పినది బాగుగ నున్నది. నీ వెటకు బయలు రితివి

వ : మహారాజ విశ్వావసువు "సునందా! నీవు పోయి కుమార మిత్రావసునితో నీ దీప ప్రతిపదుత్సవ సందర్భమున మలయవతికిని నల్లునకు నుత్సవోచిత మగు పారితోషిక మెద్దియైన నీయవలయును; గాన, నీవు వచ్చి తగు ఏర్పాట్లు చేయుము" అని నా మాటగఁ జెప్పు మని యాజ్ఞాపించి యున్నాఁడు. మీరు రాజకుమారి యొద్దకుఁ బొండు; నేను యువరాజ మిత్రావసునిఁ దోడ్కొనివత్తును.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది విష్కంభకము.

(అంతట జీమూతవాహన మిత్రావసువులు ప్రవేశింతురు.)

జీ.వా.

తరుమూలంబు గృహంబు శాద్వల మగున్ దల్పంబు చెడుల్ సఖుల్
ఝరనీరం బిట పేయ మాసనవిధాశాలుల్ శిలల్ కందముల్
వరభోజంబు లయాచితాప్తవివిధైశ్వర్యంబులౌఁ గానలన్
పరలాభాచరణాసమర్థుఁడ నిదే వర్ణింప లోపం బిటన్.

మి త్రా : (పైకి చూచి) కుమారా! త్వరపడుము త్వరపడుము సాగరము చలించు సమయ మిది.

జీ.వా : (విని) బాగుగఁ జూచితివి.

చ॥ వరజలకుంజరేంద్ర కరభ ధ్వని నొంది చతుర్గుణత్వమున్
గురుగిరి కందరోదర విఘూర్ణితమై ప్రతి శబ్దతారమై
యురుతరనిస్స్వనం బిది మహోద్ధతమై వినవచ్చెఁ జూడ నీ
తరల తరంగ రింఖదమితస్ఫుట శంఖము వార్ధి పొంగెడున్.

మి త్రా : ఇదిదో, వచ్చి చేసినది చూడుము.

కం. కవలితలవంగ పల్లవ
లవకరిమకరౌఘముక్త లలితోద్గార
పవరామోదోదక మతి
జవనంబౌ వార్ధి రత్నచయమున నొప్పున్.

కావున రము - ఈ జల వసారమార్గమునుండి తప్పించుకొని, పర్వత సాను సమీపమార్గమునఁ బోవుదము.

.వా : 'నడచి చూచుచు' మిత్రావసూ! చూచితివా యీ మలయాచలసాను వ శములు శారదా భ్రపటల పావృతములై హిమాచల సానువుల వలె నొప్పుచున్నవి.

మి త్రా: కుమారా! యివి మలయాచలసానువులు గావు, నాగుల యస్థి కూట ములు.

.వా : 'ఆ-గముతో' అకటా! వీటి కిటు ల సంఘమరణము సంభవించెనో గదా?

మిత్రా : కుమారా! ఇవి సంఘమరణము నంది యుండ- దు. వినుము చెప్పెదను. పూర్వము వైన- యుఁడు పతిదివసమునను స్వపక్షతివవనముల- సాగ రోదకముల నెగురఁగొట్టి రసాతల నివాసు లగు భుజంగములఁ బలాత్కా రముగఁ జంపి తినుచుండెడివాఁడట.

.వా : అకటా! ఈతఁడెంతటి దుష్కార మున కొడిఁగట్టినాడు! తరువాత?

మిత్రా : అంత నాగరా జగు వాసుకి రసాతలనివాసు లెల్లరు నశింతురను భయ ము- గరుత ంతునితో నిట్టు లనెను.

.వా : (సాదరముగ' ముందుగ నన్ను భక్షింపు మనియా?

మి త్రా : కాదు కాదు.

.వా : కాక మ- మని?

మి త్రా : "వైన యా! త్వదాపాతసంత్రాసము- -లకొలది నాగాంగనలకు గర్భస్రావ మగుచున్నది. నాగశిశువులు మరణించుచున్నారు. ఇటుల కమ కమముగ మా సంతతి విచ్ఛిన్న మగుచున్నది. దీని- (గాల కమ మున నీకును స్వార్థహాని సంభవించును. నీవు భుజంగంబులఁ బట్టుట కదా నాగలోకమునకు వచ్చుచున్నావు. కాన పతిదినంబున నొక్కొక నాగుని నీవు సము ద రమున నుండఁగ- ,యొద్దకుఁ బంపెదను."

.వా : ఎంత కష్ట మెంత కష్టము? నాగరాజు పన్నగముల నిటులా రక్షించుట?

. . అహుల రక్షింప నీ దేహ మహివిరోధి
కిత్తు నీహిత మీ 'ర నిత్తు ననుచు

రెండు వేలగు నాలుక లుండ నొక్క-
టైనఁ బల్కదె యక్కట! యహికులేశ!
తరవాత?

మిత్రా : తార్క్ష్యుఁడు నందుల కంగీకరించెను.

తే.గీ. వైనతేయుడు పంతాన వంతు వేసి
యిటుల సర్పాలఁ జంపగఁ జటులవృత్తి
యస్థికూటంబు తుహిన శైలాభ మగుచుఁ
బెరిగెఁ బెరుఁగుచు నున్నది బెరుఁగు నకట.

.వా : (ఆశ్చర్యముతో)

.గీ. సర్వదోషైకసదనంబు గర్వభూమి
నాశ..లంబు నకృతజ్ఞ మీ శరీర
మౌర! దీనినిఁ బోషింప ఘోరపాప
ములకు నొడిగట్టుచుందురు మూఢు లకట!
పాప మీ నాగ కులమున క ప .కార మగు నావద సంభవించినది!
(తనలో) నా శరీరము నిచ్చి యొక్క నాగుని ప్రాణము నైన రక్షింపఁ
గల్గుదునా?

(ప్రహారి ప్రవేశించును.)

ప్ర : గిరిశిఖర మధిరోహించితిని. మి త్రావసువును వెదకెదను. (నడచి)
ఇదుగో, మి త్రావసుఁ డల్లునితోఁగూడ నిచ్చట యున్నాఁడు. (సమీ
పించి, నమస్కరించి) కుమారులారా! జయము జయము.

మి త్రా : సునందా! ఇట నెందులకు వచ్చితివి?

(ప్రహారి చెవిలోఁ జెప్పును)

మి త్రా : కుమారా! తండ్రిగారు నన్నుఁ బిలచుచున్నారు.

.వా : వెళ్లుము.

మి త్రా : సులభాపాయ మగు . ప్ర శమున నీవైనఁ గుతూహలముతోఁ జాల
సేపటివఱకు నుండుట మంచి పని గాదు. .వు కూడ ఘముగ రము .
(ప్రహారితో నిష్క్రమించును.)

.వా : ఈ గిరిశిఖరము దిగి సముద్ర •రము నవలోకింతును. (నడచును.) (తెరలో) హాపుత్రా! శంఖచూడా! - (డు నీ బలాన రణముఁ జూడవలసి వచ్చినది కదా!

.వా : ఏమిది! యాడుదాని ఏడ్పువలె నున్న ? ఈమెను సమీపించి యీమె యెవ్వతెయో, భయకారణ మెద్దియో తెలిసికొందును. (నడచును. తల్లి యేడ్చుచు వెనువెంట వచ్చుచుండ శంఖచూడుడును, గుప్త మగు వస్త్ర ద్వయముతో గింకరులును బ శింతురు.)

వృద్ధ : హా పు తా! శంఖచూడా! - డు నిన్నుఁ జంపుచుండఁ జూడవలసి వచ్చినది గదా! (గడ్డముఁ బట్టి ఈ ముఖచం దుఁ డస్తమించినచోఁ బాతాళ లోకము నా హృదయము గూడ నంధకార బంధుర మగును గదా!

శంఖ : అమా ! ఈ విధముగ నెక్కువగ బాధపడుచు నన్నింకను - లఁ డింతువు?

వృద్ధ : (బాలసేపు చూచి, యవయవములను స్పృశింపుచు హా పు తా! సూర్య కరాస్పృష్టచర మగు నీ సుకుమారగాత్రమునుఁ గరుణా విహీన హృదయుఁడగు వైన• యుఁడు భక్షించును గదా! (కంఠమున గహించి బిగ్గరగ - డ్చును.)

శంఖ : అమా ! విచారింపకుము, చూడుము.

.గీ. జన్మ మందిన వెంటనె జంతుజాల
మొందు న్ధరత్వా ష మంది పిదపఁ
దల్లిఁ రునుఁ బెంపుడు తల్లి వోలె
లోకరీతులఁ దెలిసియు శోక మేల?

(వెళ్ళుటకుఁ బయత్నించును.)

వృద్ధ : పు తా! క్షణకాల మాగుము, ు ముఖము నింకొక సారి చూతును.

కింకరుఁడు : (ఆ ప పూర్వకముగ) రము శంఖచూడా! రము . నీ తల్లి యట్లు చెప్పుచు- యుండును. పుత్ర స్నేహమున రాజకార్య పాధా న ము నెఱుఁగఁ జాల కున్నది.

ంఖ : ఇదిగో, వచ్చుచునా ను.

కింక : (తనలో) వీనిని వధ్యశిలా సమీపమునకుఁ దీసికొని వచ్చితిని. కావున నీ వధ్య చిహ్న మగు వస్త్రద్వయము నిచ్చి వ్యధశిలఁ జూపుదును.

జీ.వా : (చూచి) ఆ యేడ్చుచున్న యాఁడు దీమెయే. (శంఖచూడునిఁ జూచి) ఈ తఁ మె కుమారుఁడై యుండవలయును. వీని కొఱ కాటోలు నీమె యేడ్చుచున్నది. (నలుమూలలఁ జూచి) ఇచట - మియు భయ కారణము కానరాకున్న , ఈమె యేల భయపడుచున్నది? కానిము . వీర లెద్దియో మాటలాడికొనుచున్నారు. దీని నుండి తెలిసికొనవచ్చును. కొమ్మల మాటున దాగి వినెదను. (అటులఁ యును.)

కింక : (కన్నీటితో దోసిలి పట్టి) కుమారా! శంఖచూడా! రాజాజ్ఞానుసారముగా ు కఠినవాక ములఁ జెప్పవలసియున్నది.

శంఖ : భ దముఖా! చెప్పుము.

కింక : నాగలోకాధిపతియగు వాసుకి నిన్నాజ్ఞాపించుచున్నాఁడు.

శంఖ : (తలపై దోసిలి యొగ్గి) పభువు లేమని యాజ్ఞాపించుచున్నారు?

కింక : ఈ రక్తాంశుక యుగమును ధరించి వధ శిల నధిరోహింపుము. వీనిచే నిన్ను గుర్తించి వైన- యుఁడు భక్షించును.

జీ.వా : అకటా! ఈతఁడు వాసుకి పరిత్యక్తుఁడై గరుత ంతున కాహార మగు చున్నాఁడా?

కింక : శంఖచూఁడా! దీనిని గహింపుము. (వస్త్రద్వయ మిచ్చును.)

శంఖ : (సాదరముగా) ఇటు లిము . (గహించి) స్వామీ శమును శిరసా స్వీకరించితిని.

వృద్ధ : (పు తుని హ స్తమున వస్త్రములఁ జూచి గుండెలు బాదికొనుచు) హా! కుమారా! ఇది పిడుగుపాటువలె నున్నది. (మూర్ఛిల్లును).

కింక : గరుడాగమన సమయము సమీపించుచున్నది. - ను తొందరగబోవుదును. (వెడలిపోవును)

శంఖ : అమ్మా ! ఊరడిల్లు మూరడిల్లుము.

వృద్ధ : (ఊరడిల్లి, కన్నీటితో) హా పు తా! హా వత్సా! హా మనోరథ శత సం పాప్తా! హా మాతృభక్తా! హా వినీతా , సరా! పూ్ణ ందు సదృశ మగు నీ ముఖము మఱల నెట్లు చూడగలను? (కంఠమును (గహించి యేడ్చును)

.వా : ఔరా! గరుత_ంతుఁడు ఎంతటి దయాహీనుఁడు!

శా. దీనాలాపము హృద్విదారణవిధా వత్వముం జెంద న
సానూన పసరాప్లుతో_క్తి "నెవరున్ హా; కావ నా సుతున్,
రానే రారటె!" యంచు నేడ్చు జననిన్ రక్షింప కేతత్సుతున్
వీనిన్ దుంప ఖగేం దుచంచు వటులౌ స్వాంతమున్ వ జమై?

శంఖ : (దుఃఖా- గము- (దల్లి హృదయము బద్ధలగు నను శంకతో) అమా !
ఏడ్చి యమి వయోజనము?

మ. తమి నెవ్వేళల యాచకేష్టము నవంధ్యంబౌ నటుల్ సేయువా
రమింతంబౌ దయతోఁ బరార్థములనిస్వార్థ చ్ఛులై కూర్చువా
రమరాత్ముల్ పరదుఃఖ దుఃఖితులు లేరమా_! ఇలన్ నేడిఁకన్
శమలన్ సైపక యేడ్వ నేమి ఫలమౌ? చాలింపు మీ దుఃఖమున్.

(- తితోఁ దల్లికన్నీటినిఁ దుడుచును.) అమా_! ఊరడిల్లు మూరడిల్లుము.

వృద్ధ : (కన్నీటితో) పు_త్రా! ఎట్లూరడిల్లుదును. నా యేకైకపు తుఁడ వని యాలో
చించి యైన నాగరా జగు వాసుకి నిన్ను రక్షింప- దు కదా? ఓయీ!
యమధర_ రాజా! పవంచ మంతయు సుఖముగ నుండ దయావిహీనుఁడ
వగు నీవు నా కుమారుని మా త- మరువఁ జాలకపోతివా? సర్వథా
- ను దురదృష్టవంతురాలను.

.వా : (కరుణతో)

. . బంధుజాలంబు నిర్దయత్వమున విడువ
_రు దుఃఖార్తు నాసన్న ఘోరమృత్యు
బాలు వీనిని రక్షింపఁజాల నేని
దేహ మిది యేల నా జీవితేహ యేల?
కావున సమీపింతును.

శంఖ : అమా ! ధైర మవలంబింపుము.

వృద్ధ : హా పు_త్రా! నాగలోకపాలకుఁ డగు వాసుకి నిన్నుఁ బరిత_జింప
ంకెవ్వరు రక్షింపగలరు - - నూరడిల్లుటకు?

.వా : (ప్రేమముగ సమీపించి) ఇదుగో , ను!

వృద్ధ : (గరుడ భ్రాంతి ససంభ్రమముగ న త్తరీయముచేఁ గుమారునిఁ గప్పుచు నాయకుని సమీపించి) వైన- యా! నన్ను భక్షింపుము. నాగరాజు న- న్ని నీ కాహారముగఁ బంపి యున్నాఁడు.

.వా : (కన్నీటితో) అహా! ఏమి పు త్రవాత్సల్యము?

తే.గీ. పు త్రవాత్సల్య సంభూత భూరి శోక
వికలమానస నీనాగవృద్ధఁ గాంచి
కఠినచిత్తుఁడు తార్క్ష్యుండె కరుణఁ గాంచు
నన్న మింతటి దుఃఖావహంబు గలదె?

శంఖ : అమ్మా ! భయపడకుము. ఈతడు నాగశ త్రువు కాదు. చూడుము.

కం. గురు తర ఫణి మస్తిష్క
క్షర దురుర క్త చ్ఛటాంశు చర్చిత చంచుం
డురగారి యేడ? నీతఁడు
వరసుకుమారాంగుఁ డేడ పరికింపగదే!

వృద్ధ : పుత్రా! నీ మరణ తి- నా కంతయు గరుడమయముగఁ గన్పట్టుచున్నది.

.వా : త ్లి! భయపడకుము. - ను విద్యాధరుఁడను. నీ పుత్రుని రక్షించుట వచ్చితిని. ధైర ము వహింపుము.

వృద్ధ : (సంతోషముతో) నాయనా! ఈ మాటలను మఱల నొకమాఱు చెప్పుము.

.వా : మఱల నోటితోఁ జెప్ప- ల? కార్యమున- (జూపింతును.

వృద్ధ : (తలపై దోసిలి పట్టి) నాయనా! "దీర్ఘాయుష్మా న్ భవ."

.వా :

తే.గీ. ఈతనినేఁగ రక్షింప నీయవము
వధ్యచిహ్నంబు తల్లి యీ వస్త్రయుగము
దీని దాలిచి సం ప్రీతు దీర్ఘ వృత్తి
వైన యుని కాహార మేన యగుదు.

వృద్ధ : (చెవులు మూ-కొని) శివశివా! వత్సా! నాకు నీవును శంఖచూడుని వంటి కుమారుఁడ-. కాదు కాదు - స్వజనపరిత్యక్తుఁడగు వీనిని రక్షింప శరీర పరిత్యాగమునకుఁ గూడ సన్నద్ధుఁడ వగు నీవు శంఖచూడునికంటె గూడ నా కెక్కు-వవాఁడవు.

శంఖ : (విచారముతో) ఆహా! ఈ మహాత్ము ని హృదయము లోకవిరుద్ధముగ నున్నది. ఏలయన—

మ. మును గా యుఁడు వేనికై శ్వపిశితంబున్ మింగెఁజండాలు మా
డ్కినిఁ గూరుండయిగౌతముండు తినె నా జంఘునిన్ వేనికైఁ
గన నిత్యం బిటుఁ గాశ్యపుండు తినునో కాలాహుల న్వేనికై
ఘనుఁ డండు పరిత్యజించుఁ దృణముల్గా నట్టి ప్రాణంబులన్.

(మూతవాహనునితో) ఓ మహాత్మా! ప్రాణములఁ గూడ నీయ సమకట్టి నీ వవ్యాజ మగు కరుణ జూపితివి. నన్నిక నిర్బంధింపవలదు. చూడుము-

.గీ. పుట్టుచుందురు మాదృశుల్ గిట్టుచుందు
రార్య! క్షు దులు వీ రెటులైన, మి?
పరులకై బద్ధదీక్షులు కరుణ మీర
ధరణిపై త్వాదృశుల్ బుట్టు టరుదు గాదె?
ఏల నిర్బంధింతువు? ఈ వయత్నము విడువుము.

.వా : (శంఖచూడుని హస్తమున గహించి) కుమారా, శంఖచూడా! చిరకాల సం ప్రా ప్త మగు పరోపకారసంపాదనావసరమున కంతరాయముఁ గల్పింపకుము. సం హింపకుము. ఈ వధ చిహ్నము నా కిము .

శంఖ : సాహసికా గణి యగు నో మహాత్మా! వ ర్థముగ - ల *మపడెదవు? శంఖనిర ల మగు ు శంఖపాలకుల యశము నీ శంఖచూడుడు మలి నముఁ యఁజాలడు. నీకు మాయెడల దయ యున్నచో దుఃఖా కులిత చి త్త యగు మా జనని ప్రాణములు విడువకుండ నుపాయముఁ జూడుము.

.వా : చూచుట మున్నది? ఇదివఱ చూచి యుంచితిని. ఆ యుపాయసిద్ధి నీపై నాధారపడి యున్నది.

శంఖ : ఏమది?

.వా :

తే.గీ. ఈవు వింప జీవించు నెవతె ప్రీతి
నసువులన్నీవు పాసినఁ బాయఁదలఁచు
నట్టి తల్లినిఁ గావఁ దలంతువేని
నాదు ప్రాణాల నీ దేహ మాదుకొనుము.

ఇదియే యుపాయము. వధ్యచిహ్న మిటు దెము . దీనిఁ గప్పుకొని వధ్యశిల నధిరోహింతును. జననీసహితుఁడవై నీవు మఱలి పొము . వధ స్థానముఁ జూడగ- నీమె యబలాజనసహజ మగు రుభావము నసువులఁ బాయవచ్చును. హతభుజంగ కంకాల సంకుల మగు నీ భయంకర శ శానముఁ జూచుట - దా? ఇదిగో—

మ. చల చంచ్వ గ నికృన్త నా స్త్ర పిశితాస్వాదాతిలోభాతురా
కుల గృ ధాహత పక్షజాల విసరద్ఘోరాంధకారావృత
స్థల మిచ్చో శమితాగ్ని దీపిత శిఖా సంసద్వసా పంకిలా
విలర క్తంబున ఘోరఫేరవతతుల్ భీష ధ్వనిన్ చేసెడిన్.

శంఖ : చూడ మి?

ప్రతిదినంబున నహిహారభాజనంబు
కృత వినాయక సం ప్రీతి వితతభూతి
శశిసితాస్థి కపాలాది సంకులంబు
రుద్ర హంబు వలె నొప్పు రౌ దభూమి.

కావున నీవు పొము . ఈ సామవాక్యముల ‌ మి ప్రయోజనము? గరుడా గమన - శ సమీపించుచున్నది. 'తల్లి యెదుట ముంగాళ్ళపై నిలువబడి శిరముపై దోసిలి నిడి' అమ్మా! ఇఁక వు గూడ మఱలి పొము .

కం. ఏయే జన్మము లెత్తిన
నా యా జన్మ ప్రవాహమందు జననివై
మాయమ ! గనుచు నన్నుం
బాయక రక్షింపు మనుచుఁ బ్రార్థింతు నిదే!

వృద్ధ : (కన్నీటితో) అకటా ఇదియేనా వీని యంతిమవాక్యము? పుత్రా! నిన్ను విడచి నా పాదములు ముందునకు సాగుట దు. ‹ నును నీ తోడ- మరణింతును.

శంఖ : (-చి) ఇట కుత్తరమున నున్న భగవంతుఁ డగు దక్షిణగోకర్ణ . తాదీశు నర్చించి రాజాజ్ఞ నిర్వర్తింతును. (తల్లితో నిష్క్రమించును.)

.వా : నా యభిలాష ‹రినది. ఇపు డేమి యుపాయము?

(అంత వస్త్రములతోఁ గంచుకి ప-శించును.)

కంచు : మి తావసుజనని యగు మహా వి కుమారున రక్తాంశుక యుగళ మంపినది. కావున వీనిని ధరింపుము.

.వా : (చూచి, సంతోషముతో తనలో) అతర్కితోపనత మగు ‹ రక్తాంశుక ద్వయము‹ నా యభిలషిత మీడేరినది. (ప్రకాశముగా) కంచు! యిటు తెము . (కంచుకి యిచ్చును.)

.వా : (వానిని ధరించి, తనలో) నా మలయవ పరిణయము -‹డు సఫల మైనది. (ప్రకాశముగా) కంచు! నీవు పొము . మహా వికి నా నమస్కృతుల నందఁ యుము.

కంచు : అటు ‹ యుదును. (నిష్క్రమించును.)

.వా :

తే.గీ. రక్తవాసోయుగం బిది యుక్తకాల
మందు లభియించె నాకు నానంద మొదవ
పరహితంబునుఁ గూర్పంగ వలలు నాకు
ఇది యహా! దివ్యశకునమై మొదటఁ గలిగె.

(దిశలఁ బరికించి) మలయాచల శిలాచయ సంచాలక మగు నీ ప్రచండ మారుతముఁ జూడ విహగాధిపుఁడు వచ్చుచున్నట్లున్నది. ఇదిగో - ఈతడు-

మ. ఘనసంవర్తమహా భరీతి గగనా కాంతిన్ గనన్ బక్షతుల్
తను వేగోద్ధత వాతధూత జలధుల్ ధా తటిన్ గప్పఁ; ను
క్కునఁ గల్పాంతవిశంక దద్దఱిలి దిక్కుం ం దముల్ జూడ స
స్వన సౌవర్ణ పత తకాంతి దిశలన్ బర్వన్ ద్వరన్ వచ్చెడున్.

కావున నీ శంఖచూడుఁడు వచ్చు లోపుగా ఘముగ నీ వధ శిల నధిరోహించెదను (అటులఁ సి, సుఖస్పర్శము నభినయించుచు. ఆహా! దీని స్పర్శ మెంత సుఖకరముగ నున్నది!

తే.. . వాంఛితార్థంబు సాధించు వధ్యభూమి
చారు సంస్పర మిచ్చు నపారసుఖము
మలయచందన పంకార్ద్ర మలయవతియు
స్వీయ పరిరంభణ ీయ నీయగలదె?
మలయవతి మాట .. ల?

.గీ. శైశవంబునఁ దల్లి యుత్సంగ సీమ
రాగమునఁ . రి కన్న వి నంత పూర్ణ
సుఖము. చూఱఁగొంటిని జూడ నేఁడు
వధ్యభూమ్యంక సంశ్లేషవిధ వా ప్తి.

ఇదిగో, గరుత్మంతుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు. శరీరముఁ గప్పుకొని నిలబడెదను. (అటులే - యును.)

(గరుత ంతుఁడు ప- శించును.)

మ. శశిబింబంబు విభీతి సంవల దహిశానాంగమై తోపగన్
వశముం దప్పి రథాశ్వముల్ రవి చలింపన్ ఖాత హర్షింపగాన్
విశదా భంబులు పక్క.ఁ రుట వడిన్ విస్తారిపక్షాళి న
హ్యాశనార్థం బిట మాల వంతమున కాహారార్థమై వచ్చితిన్.

.వా : సంతోషముతో)

.గీ. నాదు దేహము విడనాడి నాగరక్షఁ
య నే పుణ్య- శంబు సిద్ధమగునొ
యదియ యాగామిజన సహ షమందు
నొరులకై నాకు దేహంబు నొనగుగాక!

గరు : (మూతవాహనునిఁ జూచి)

మ. వ్యథితున్ వధ్యశిలాతలాంతపతితున్ స్వజ్ఞాతిరక్షామతిన్
పృథు మద్భీతి విదీర్యమాణ హృదయావిర్భూత రక్తచ్ఛటా
త్యధిలేపాయిత ఘోరరక్త వసనాంతాచ్ఛాదితున్ వీని న
శ్లథ చంచూపుట వజ్రవేధఁ దనువెల్లన్ వీలగాఁ జంపుదున్.

(నాయకు నాక్రమించి పట్టుకొనును.)

(తెరలో దుందుభి ధ్వనియుఁ బుష్ప వృష్టియు.)

గరు : (ఆశ్చర్యముగా) అ , దుందుభి ధ్వనియుఁ బుష్ప వృష్టియు! (పైకి చూచి, విని.)

శా. ఆమోదానుసరద్ద్విరేఫగణపుష్పాసారముల్ జాఱ న్వ
ర్ధామంబందున మోగె దుందుభితతుల్ తత్కారణం బెద్దియో?
(నవ్వి.)
యా మందారము వ పక్షపవనాతాకంపితంబయ్యెన
గ్రామంబున్ లయశంక గర్జిలు నిదే సాంవర్తకాభోఘముల్.

వా : (తనలో) అదృష్టవశమునఁ గృతార్థుఁడనైతిని.

గరు : (నాయకునిఁ గబళించుచు)

గీ. భోగిసంరక్షణార్థియౌ నాగుఁ డితఁడు
బరువుగన్ఁ దోఁచు గురు హవంతుఁ డౌట
క్షున్నివారణ మౌ నేఁడు సులభ తి
సర్పభక్షణవాంఛయు శాంతి నొంద.

కావున వీనిని గ్రహించి మలయపర్వతము నెక్కి భుజింతును. (మూతవాహను నోటఁ గఱచి కొనిపోను.)

ఇది చతుర్థాంకము.

౪

పంచమాం ము

(ప హారి ప - శించును.)

ప • :

.గీ. ఉప వనంబులనే యుండ విపదలెల్లఁ
బేమ శంకించుచుండు నీ భూమి నెపుడు
కరారణ మధ ఁ కాకి బంధు
వుండ మానస శంకలు మెండు కావె?

సాగర - లావలోకనార్థమై వెడలిన మూతవాహనుఁ డాల -ంచుచున్నా
డని మహారాజ విశ్వావసువు విచారించుచు, "సునందా! యల్లుఁడగు
మూతవాహనుఁడు వైన యా కాంత మగు స్థానమున కరిగె నని వింటిని.
అప్పటి నుండియు నా మానసము శంకాకులమై యున్నది. క్రమముగఁ
బోయి యాతఁడు గృహముఁ రెనో లేదో తెలిసికొని రము " అని
నన్నాజ్ఞాపించినాడు. అట బోయెదను. (నడచి యెదుటఁ జూచి ఇ
మూతవాహనుని జనకుఁ డగు రాజర్షి మూత తుఁడు సహధర చారి
ణియు, కోడలగు రాజకుమారియు సేవించుచుండ నుటజ పాంగణమున
నాసీనుడై యున్నాఁడు.

శా. క్షామద్వంద్వము ఫేన శు భము దరంగస్పంది దాఁ దాల్చుచున్
భామారత్నము రాజ్ఞి జాహ్నవి వలెన్ బార ్వంబునన్ గొల్వఁగా
సామీప్యంబున వేల యోచుఁ బరగన్ సాధుస్నుషా రత్నమున్
ప్రమత్త్వంబున నొప్పుఁ దోయధి వలెన్ మూతకేతుం డిటన్.

వీరిని సమీపింతును.

(ప •్న వధూసమేతుఁడై యాసనోపవిష్టు డగు మూత తువు
వ - శించును.)

.కే :

ఉ. యౌవన భోగ్య సౌఖ్యముల నందితిఁ ర్తుల విస్తరించితిన్
భావిత రాజ మేలితిఁ దపం బొనరించితి శాంతచిత్తతన్
బావనుఁ బు తుఁ గాంచితిని భవ కులోద్భవ నందితిన్ స్న
జీవిత సార్థకత్వ మిదె చెందితి వేచెద నింక మిత్రికై. షన్

ప : (తొందరగా వచ్చి) మూతవాహనుని..........

: (చెవులు మూసికొని) పాపము శమించుగాక! పాపము శమించుగాక!

వృద్ధ : అమంగళము ప్రతిహత మగుగాక!

మల : (తనలో) ఈ యపశకునము నా హృదయము కంపించుచున్నది.

: భద్రా! మూతవాహనున కేమి?

ప : మూతవాహనుని వార్తఁ దెలిసికొనుటకై నన్ను మహారాజ విశ్వావసువు మీ యొద్దకుఁ బంపినాఁడు.

: కుమారుఁ డచట లేఁడా?

ప : లేఁడు.

వృద్ధ : (విచారముతో) మహారాజా! నా పుత్రుకుఁ డట లేనిచో నెచటకుఁ బోయి యుండును?

: మన కాహారమును సంపాదించుటకై చాల దూరము పోయి యుండును.

మల : (దుఃఖముతోఁ దనలో) ఆర్యపుత్రునిఁ జూడకపోవుటచే నేలనో నా హృదయము పాపమును శంకించుచున్నది.

ప : మహారాజా! ఆజ్ఞాపింపుము, పభువు మని విన్నవింతును?

: (ఎడమకన్ను దరుటను సూచించుచు) మూతవాహనుఁ డాలసించుట హృదయ మెంత వ్యాకులతఁ జెందుచున్నది!

తే.గీ. మాటిమాటికి నశుభంపు మాటఁ దెలుప
వామనయనంబ! యదిరెద వేమికతన?
వేగఁ బుత్రుడు కుశలియై వెడలివచ్చు
చాలు చాలును నీ వృథాస్పందనంబు.

(పైకిఁ జూచుచు) భువనైక నేత్ర భూతుఁ డగు సహస్ర మరీచి మాలియు కుమారునికిఁ దప్పక జయముఁ గూర్చును. (చూచి, యాశ్చర్యముతో)

ఉ. దారుణ రక్తరంజన నితాంత హృదంతర తికార-
ద్దారుణకాంతిజాలముల నక్షిసుదుస్సహరీతులన్ యుగాం
తేరిత లోకఘస్మర సమీరణపాతిత తారకాభలన్
జారుచునున్న దెద్దియొ విశాలనభస్థలినుండి యిచ్చటన్.

ఏమి! నా పాదముపైఁ బడినదే?

(అందఱు నాశ్చర్యముతోఁ జూచుచుందురు.)

. : ఏమీ! సరస మాంసానులిప్త మగు చూడామణియా యిది? ఎవరిదై యుండును?

వృద్ధ: (దుఃఖముతో) మహారాజా! యీ చూడామణి కుమారుని. .

మల : (తనలో) అటు లనకుము.

వ : మహారాజా! వాస్తము నెఱుఁగకయే యీ విధముగ వైక్లబ మును జెందకుము. వైన- యుడు భక్షింపఁ దన్నఖముఖోత్ఖాతములగు న- క నాగశిరోమణు స్థానమునఁ బడుచుండుట కలదు.

. : . వీ! సునందుఁడు చెప్పునది యుక్తముగ- యున్నది. అటులఁ గూడ కావచ్చును.

వృద్ధ : సునందా! పు తుఁ డిప్పటి క త్తవారియిల్లుఁ రియుండవచ్చును. ఘ ముగఁ బోయి చూచి రము .

ప . : అటు- . సెదను. (నిష్క్రమించును.)

. . : .. వీ! ఇది నాగచూడామణియై యుండు నందువా? (రక్త వస్త్రోచ్ఛాదితుఁ డగు శంఖచూడుఁడు ప- శించును.)

శంఖ : (క-్నటితో) అకటా! దైవ మెంత మోసగించినది?

తే.గీ. పుణ్య గోకర్ణ సుక్షేత్రమున కెఱంగి
వేగ జేరితి నీ వధ్య నాగభూమి
నఖముఖావిద్ధవక్షు నీ యఖిలవందు ఁ
గొనియె గరుడుండు నాకాశమునకు నకట!

(ఏడ్చుచు) హా! మహాసత్త్వా! హా! పరమకారుణికోత్తమా! హా! నిష్కారణబాంధవా! హా! పరదుఃఖదర్శన దుఃఖితా! హా! విపదార్ధిపతిత జనోద్ధరణపోతా! హా! పరోపకారతత్పర కృత దత్త- హా! , వెచటికిఁ బోయితివి? నాకుఁ ప్రతు త్తర మిము . (తన్నుఁ జూచికొని) అహా! దురదృష్టవంతుఁడ నెంత మోసపోతిని? ఓరీ దురాత్మా! శంఖచూడా! నీ వెంత పనిఁజేసితివి? అయ్యయ్యో!

తే.గీ. అహుల రక్షించి సత్కీర్తి నందనైతి
స్వామి యాజ్ఞలఁ బాలింపఁ జాలనైతిఁ

బరుని దయచేతఁ గాపాడఁబడితి దీను
రీతి నక్కట నే మోసపోతిగాదె!

ఇట్లు అపహాసాస్పదుఁడనై క్షణమైన వింపఁజాలను. ఈ రక్తధార ననుసరించి పోయెదను (భూమివైపు జూచుచు నడచి)

ఉ. ఆదిన్ సంతతధారమై కమమునన్ పాప్తోరుబిందుత్వమై
క్షోదంబౌచు శిలాతలానఁ బడుటన్ క్షోణిన్ గృమివ్యాప్తమై
సాదృశ్యాస్ఫుట మౌచు ధాతుశిలలన్ శాఖాగ సంలీనమై
భేదాసాదిత రక్త పంగతి నన్వేషింతుఁ దన్మార్గమున్.

వృద్ధ : (భయముతో) మహారాజా! ఈతఁ డెవ్వఁడో ఏడ్చుచు నీవైపు వచ్చుచు నా హృదయముఁ బరాకులము చేయుచున్నాఁడు. ఈతఁ డెవ్వఁడో తెలిసికొనుఁడు.

. : అటు కావింతును.

శంఖ : హా! త్రిభువనైక చూడామణీ! హా! పరార్థపరిత్యక్త! హా! నిన్నెచటఁ జూతును? అయ్యో! కోల్పోయితిని. కోల్పోయితిని. (ఏడ్చును.)

. : (విని, సంతోషముతో) పీ! విచారింపకుము. ఈ చూడామణి యీతనిదై యుండును మాంసలోభమున నెద్దియో విహంగమము నపహృతమై కాబోలు నిచటఁ బడినది.

వృద్ధ : (సంతోషముతో మలయవతినిఁ గౌగలించుకొని) సౌభాగ్యశాలినీ! ధైర్యము వహింపుము. ఇ యాకృతివి షము వైధవ దుఃఖభాజన మగునా?

మల : (సంతోషముతో అమా! ఇది మీ యాశీః ప్రభావము. (పాదములపైఁ బడును.)

. : (శంఖచూడుని సమీపించి) వత్సా! ఈ చూడామణి నెవరైన నపహరించినారా?

శంఖ : ఆర్యా! నా చూడామణి కాదు, త్రిభువన చూడామణి యపహరించినారు.

. : అది యెట్లు?

శంఖ : దుఃఖాతి- గము - (గంఠము బాష్పోపరుద్ధ మగుచున్నది. చెప్పఁజాలను.
:

.గీ. తెలుపుమా పు త దుఃఖంబుఁ దెలుపుమయ్య
నా మనంబున సం కమణంబుఁ జెంది
దుస్సహంబయ్యెఁ దావక దుఃఖ భార
మగును సుస ంబు నిశ్చయ మఱ - చూడ.

శంఖ : వినుడు, - ను శంఖచూడుఁ డను నాగుఁడను. వంతు ననుసరించి వాసుకి నన్ను వైన- యున కాహారముగఁ బంపినాఁడు ఈ రక్తధార పరాగము ల- నాచ్ఛాదితమై దుర్లక్ష్యము గావచ్చును. కావున సూక్ష ముగఁ దెల్పె దను.

తే.గీ. పరమ కారుణికుం డతిపావనుండు
ధారి కో త్తముఁ డొక్క- విద్యా ధరుండు
తనదు దేహంబుఁ దృణ మటుల్ తార్క్ష్యున కిడి
నాదు ప్రాణాల రక్షించినాఁడు నేఁడు.

. .: మూత వాహనుఁడు తక్క- నిట్లు పరోపకార పరాయణుఁడు - ఱె యెవ్వఁడున్నాఁడు? వత్సా! "నీ కుమారుఁ డగు మూతవాహనుని " నని స్పష్టముగఁ జెప్ప - మి? దురదృష్టవంతుఁడను; నశించితిని.

వృద్ధ : హా! పు త్రా! ఎంత పనిఁ సితివి?

మల : హా! దుశ్శకునము సత మే యైనదా? (ఎల్లరు మూర్ఛిల్లుదురు).

శంఖ: (కన్నీటితో) అ- ! పీ రా మహాసత్త్వుని తలిదండులై యుందురు. దుర్వార్తను దెలిపి రి నిటులఁ -తి- ! ఔను. విషధరుని ముఖమునుండి - రొం డెట్లు వచ్చును? ఆహా! ప్రాణదాత యగు మూతవాహనునకు శంఖ చూడుఁ డెట్టి పతు పకారముఁ సినాఁడు! ఇపు - మి చేయుదును? ఆత హత సికొందునా? కానిమ్ము. వీరల నూరడింతును. తం ! యూరడిల్లుము. అమా ! యూరడిల్లుము. (ఇరువురు నూరడిల్లుదురు.)

వృద్ధ: (మలయవతితో) అమ్మా! లెము , ఏడ్వకుము. మూతవాహన విహీనులమై మనము మా త మెట్లు వించి యుండఁగలము? ఊరడిల్లుము.

మల : (ఊరడిల్లి) హా! ఆర్యపు త్రా! ఇఁక నిన్ను - నెక్కడ చూడవలయును?

. .: హా! వత్సా! హా! గురు శు శ్రూషా పవణా!

కం. నా చరణ ద్వంద్వబున
నీ చూడామణిని విడచి నిర లమతి! నీ
యాచార వినయ సంపద
నాచరణంబుననుఁ జూపవా యంతమునన్?

(చూడామణినిఁ త గహించి` హా! వత్సా! నీ దర్శన మింతమా త-
యైనదా? (ఎదపై నుంచుకొని) అయ్యయ్యో!

తే.గీ. భ_న ముఁడవై నీవు యుక్తరీతి
నాదు పాదమ్ములకు వందనమ్ము సేయ
నిత్య సంఘర్షణంబున ్నగ్ధ మయు
నీ శిరోమణి హృదయంబు నిర_థించు.

వృద్ధ : హా పుత్రా! మూతవాహనా! గురుశుశ్రూష తక్క నితర సుఖముల నభిలషింపని నీ విపుడు దంద్రిని విడచి స్వర్గసౌఖ్య మనుభవింప నెటు గితివి?

..: (కన్నీటితో` వీ! మూతవాహనుని విడచి మనము మాతము వింప గలమా? ఏల యిట్లు పల్కెదవు?

మల : పాదములపైఁ బడి దోసిలిఁ బట్టి` ఆరా! ఆర్యపుత్ర హాలంకార చిహ్న మగు నీ చూడారత్నము నా కిము . దీని వక్షమున ధరించి యగ్ని ప-శము నా హృదయసంతాపమునుఁ జల్లార్చుకొందును.

..: పతివతారత్నమా! గిరపడెద ల? మన యందర నిశ్చయము ని- కదా?

వృద్ధు: మహారాజా! అటులైన నాలస్య మెందులకు?

..: వీ! మియును లేదు. కాని, యాహితాగ్ని యనా గ్నుల నగ్ని సంస్కారము నందరాదు కదా! కావున, నగ్నిగృహము నుండి వహ్నిఁ గైకొని యగ్నిప్ర-శముఁ యుదము.

శంఖ : (తనలో` అకటా! పాపాతుఁడ నగు నా యొక్కనికొఱ విదా ధర కుటుంబ మంతయు నశించెను గదా! ఇట్లు సెదను. పకాశముగా` తం ! విషయము నిస్సంహముగఁ దెలియక యిట్టి సాహసము య

రాదు. విధివిలసితములు విచిత్రములు గదా? ఈతఁడు నాగుఁడు కాఁడని తెలిసి నాగారి ఆతని విడువవచ్చును. కావున, ఈ రక్తధారవైన • యు ననుసరింతము.

వృద్ధ : కుమారునిఁ బాణములతోఁ జూచునట్లు • వత లను గహింతురు గాక!

మల : (తనలోఁ దన్ను నిందించి) ఈ దౌర్భాగ్యవతి కిది శక మగునా?

• : వత్సా! నీ వాక్యము సత మగుగాక! ఐనను వహ్ని తోడ- వాని ననుసరింతము. నీ వా సంతతధార ననుసరింపుము. అగ్ని గారము నుండి యగ్నిఁ బరిగ్రహించి - మును వెనువెంట. వచ్చుచున్నాము. (ప - వధూసమేతుఁడై వెడలును.)

శంఖ : గరుత ంతు ననుసరింతును. (నడచి యెదుటఁ జూచుచు)

చ. శిలలన్ రక్త విలిప్తచంచుకషముల్ చేయంగ దోణా ్రతిన్
జ్వలదత్యు గవిలోచనాగ్నులు దహింపన్ గాననాంతంబులన్
స్థలియున్ వ జకఠోర తీ వ నఖరాన్త కాన్తిచేఁ గుంగ నీ
మలయా గంబున బన్నగాశను దకంప్య పక్షుఁ గన్పట్టెడున్.
(ఉపవిష్టుడై గరుత్మంతుడును వాని యెదుటఁ బడియున్న నాయకుఁ డునుఁ బ- శింతురు.)

గరు : (తనలో పుట్టినది మొదలు భుజగపతుల భక్షించుచున్న - నెన్నడు నిట్టి యాశ్చర్యముఁ జూడ దు. ఈ మహాసత్త్వుఁడు వ థఁ జెందకుండుటయే గాక సంతుష్టాంతరంగుఁడు వలెఁ గూడ గన్పట్టుచున్నాడు. ఏలయన—

ఉ. గ్లాని యొకింత దవిరలం బగు రక్తము నెల్లఁ దాగఁగా
నాననమున్ బసన్నతర మామిషమంతయు ఛిన్నమై పడన్
గాననగున్ స్ఫుటంబు పులకంబు లఖండితగా తసీమన
మ్లానతఁ జూచు నన్నహితు మారకునిన్ హితకారునిన్వలెన్.
ఈతని యీ ధైర ముఁ జూడ జాల కుతూహలము గల్గుచున్నది కానిమ్ము ; భక్షించుట మాని యీతఁ డెవ్వఁడో యడిగెదను. (భక్షణము మాని యెదుట నిలఁబడును)

.వా :

తే.గీ. కారుచుండంగ శిరల రక్తంబు చాల
యామిషంబుండ నా హమందు నింకఁ
బూర్ణసంతృప్తినందక మున్నె యేల
నన్ను భక్షింపమానెదో నాగవైరి?

గరు : (తనలో) ఏమి యాశ్చర్యము? ఇట్టి యవస్థలోఁ గూడ నెంత యౌదార్యముఁ జూపుచున్నాఁడు! (వకాశముగా) ఓ మహాసత్త్వా!

.గీ. గాఢచంచూపుట పౌఢ ఘట్టనముల
నీదు హృదక్తమా తంబె నేనుఁ గొంటి
నీ యలౌకిక ధీరతోదీర్ణవృత్తి
నపహరింపవె నా హృదయంబె నీవు!
కావున ౹వెవ్వఁడవో తెలుపఁ గోరుచున్నాను.

.వా : నీవిట్లాకలి బాధపడుచుండఁ జెప్పుట యుక్తము గాదు. ముందుగా నా మాంసశోణితములతోఁ దృప్తి ౹ర నారగింపుము.

శంఖ : (తొందరగా సమీపించి) వైన౹యా వైన౹యా! సాహసింపకుము సాహసింపకుము! ఈతఁడు నాగుఁడు కాడు. ఈతని విడచి నన్ను భక్షింపుము. నీ యాహారార్థమై వాసుకి పంపినవాఁడను ౹ నే (వక్షము నిచ్చును.)

.వా : (శంఖచూడునిఁ జూచి, తనలో) శంఖచూడుఁడు మధ్యలో నా యభిలాషను విఫలముఁ యుచున్నాఁ !

గరు : (ఇరువురనుఁజూచి) మీ యిరువురకును వధ్యచిహ్న మున్నది. మీలో నాగుఁ డెవ్వఁడో తెలియజాలకున్నాను.

శంఖ : నీ వనావశ్యకముగ- బ్రాంతిఁ జెందుచున్నావు.

చ. ఉరమున స్వస్తికాంకము నటుంగ నిమి టఁ గూసమున్న
నరజని దుర్లభంబు రసనాద్వయిఁ జూడవె మాటలాడగన్
వర విష వహ్ని ధూపిత వివర్ణిత రత్న మరీచికాకులం
బరయవె నా ఫణా తయి నుదంచిత ఫూత్కృతిశోకదీనమున్.

గరు : (శంఖచూడుని పడగలనుఁ జూచి మూతవాహనునిఁ జూపుచు) మఱి భక్షించినవాఁ డెవ్వఁడు?

శంఖ : విద్యాధర వంశతిలకుఁ డగు మూతవాహనుఁడు. దయావిహీనుఁడ వై యెంత పని - సితివి?

గరు : (తనలో) ఏమీ! ఆ విద్యాధర కుమారుఁడగు మూతవాహనుఁ తఁ నా?

చం. హిమగిరియందు మందరమహీధరసానుల మేరుభూములన్
విమల ధనాధినాథ నగవీథుల సహ్యమహేం దపర్వతాం
తముల దిగంత భూధరవనంబులఁ జారణు లెల్ల పాడ యీ
యమరగణేడ్యు దివ్యయశ మంతట విందును గాదె నిత మున్.

అక్కటా! మహాపాపమునఁ బడితిని.

.వా: ఓయీ, నాగకులావతంసా! ఇట్లారాటపడెద - ల?

శంఖ : ఆరాటము గాక మఱి .. మి?

తే.గీ. ఈవు దేహంబుఁ దార్క్ష్యన కిచ్చి నాదు
పాడు దేహంబు దీనిఁ గాపాడినావు!
దారుణంబైన నిరయాన ఘోరరీతి
నా యమే నన్నుఁ బడఁ దోయ నార ! చెపుమ.

గరు : ఏమీ! కరుణార్ద్ర తస్కుఁ డగు నీ మహాతు ఁడు నా యాహారమగు నీ నాగుని రక్షింపఁ దన - హముఁ నా కాహారముగ నిచ్చినాఁడా? ఎంతటి మహా పాతకముఁ సితిని! - యేల - బోధిసత్త్వు- చంపితిని. ఈ మహాపాపమున కగ్ని ప- శము దక్క - రొండు పాయశ్చిత్తము లేదు. అగ్ని నెచట సంపాదింతును? (ఎదుటఁ జూచి) అగ్నితో నెవ రో యిటులే వచ్చుచున్నారు. వారల కొఱకై నిరీక్షింతును.

శంఖ : కుమారా! నీ తల్లిదండ్రులు వచ్చుచున్నారు.

.వా : (తొందరగా) నాయొద్ద- కూర్చుండి యుత్తరీయముతో నన్నాచ్ఛాదించి పట్టుకొనుము. లేనిచో నన్నీ యవస్థలోఁ జూచి తలిదండ్రులు వితమునే విడువవచ్చును. శంఖచూడుఁడు ప్రక్కఁ బడి యున్న యుత్తరీయమునుఁ - సి కప్పును.)

(అంత వ - వధూసమేతుఁడై మూత తువు ప- శించును.)

. : (కన్నీటితో) హా పుత్రా! మూతవాహనా!

మ. తనవాఁ తఁడితండు నన్యుఁడను భేదంబుల్ దయన్ గానరా
వనఘా! యైననుఁ జూడవైతి వధికత్వాల్పత్వముల్ సంఖ్యలన్
గనవే! యొక్కని రక్ష కాత తనువున్ గల్పింపఁ దార్ఢ్యాశనం
బనవద్యాతుఁడ వీవు నీ జనక భార్యాదుల్ వగన్ మగ్గుటన్.

వృద్ధ : (మలయవతితో) పుత్రీ! క్షణకాల మూరడిల్లుము. నీ సంతతాశ్రుధారలచే నగ్ని శాంతించుచున్నది ఏడ్వకుము.

(అందఱు నడతురు.)

. : హాపుత్రా! మూతవాహనా!

గరు : (విని) ఎవ్వఁ డఁడు? "హా!పుత్రా! మూతవాహనా!" యనుచున్నాఁడు? నిశ్చయముగ నీతఁడు వీని తండియె. ఈతని యగ్ని మనకు వలదు. వీని కుమారునిఁ జంపి యే మొగముతో వీనిఁ జూడ గలను? అదియునుఁ గాక అగ్ని నిమిత్తమై బాధపడ - ల? జలధి ·రమున నుంటిని గదా? కావున నిపు —

శా. జ్వాలాభంగములన్ జగత్త్రయ జిఘత్సావ్యాత్త కాలానల
ప్రాలంబచ్చటులాగ జిహ్వాలవలెన్ వార్ధిశజగ్ధిక్షమున్
వ్యాలోలాహత పక్షవాత కలనా ప్రాప్తోరు సంధుక్షణ
జ్వాలాభీకరు బాడబాగ్ని నిదె (బాపిన్ బవేశించెదన్.

(- వఁబోవును.)

.వా : ఓ! విహగకులాధీశా! ఈ యధ్యవసాయము విడువుము. ఈ పాపమున కిది ప్రాయశ్చిత్తము గాదు.

గరు : (ముంగాళ్ళపైఁ గూర్చుండి కృతాంజలియై) మహాత్మా! అటులైన నా ప్రాయశ్చిత్త మెద్దియో చెప్పుము.

వా : క్షణకాలము నిరీక్షింపుము. నా తలిదండులు వచ్చుచున్నారు. వారి కభివాదనముఁ యవలయును.

గరు : అటు యుము.

: (చూచి, సంతోషముతో) వీ! యదృష్టవంతురాలవు. కుమారుఁడు స పుఁడై యుండుట గాక గరుత ంతుఁ తని యెదుటఁ గృతాంజలియై శిష్యుని వలె సేవించుచున్నాఁడు.

వృద్ధ : (సంతోషముతో) మహారాజా! కృతార్థురాలను. అక్షతగా తుఁ డగు కుమారుని ముఖమునుఁ జూతును.

మల : ఆర్యపుత్రునిఁ బ్రత్యక్షముగఁ జూచుచున్నను నా హృదయ మీ యత్యంత పియవిషయము నమ జాలకున్నది.

.కే : (సమీపించి) వత్సా! రము రము, నన్ను గౌ గలించుకొనుము. (మూతవాహనుఁడు - వఁబోయి యుత్తరీయము జార మూర్ఛిల్లును.)

శంఖ : కుమారా! ఊరడిల్లు మూరడిల్లుము.

: హా! వత్సా! నన్నుఁ జూచియు విడచిపోతివా?

వృద్ధ : హా! పుత్రా! వాదామా తము నైన గౌరవింపఁజాల వైతివి గదా!

మల : హా! ఆర్యపు త్రా! గురుజనమును గూడ నుపేక్షించితివా?

(అందఱును మూర్ఛ నొందుదురు.)

శంఖ : ! శంఖచూడ హతకుఁడా! పర పాణ రక్షిత విూ! గర్భమున నుండగఁ ల నశింపక పోతివి? క్షణక్షణమునను మరణాధిక మగు దుఃఖము నొందకుందువు కదా?

గరు : ఇది యంతయుఁ గూరాత్ముఁడ నగు నా యపరీక్ష్యకారిత్వపు ఫలితము. ఇటులఁ యుదును. (ఱెక్కలతో వీచుచు) మహాతా ! ఊరడిల్లు మూరడిల్లును.

.వా : (ఊరడిల్లి) శంఖచూడా! గురువుల నూరడిల్లఁ యుము.

శంఖ : తండ్రీ! యూరడిల్లుము. త ! యూరడిల్లుము. మూతవాహనుఁడు సేదతీరి మిము ల నూరడించుటకై - చినాడు, చూడుడు.

(ఇరువురు నూరడిల్లుదురు.)

వృద్ధ : పు త్రా! మేము చూచుచుండగా- యీ పాడుమృత్యు వు నిన్నపహరించుచున్నదా?

: వీ! యిటు లమంగలముఁ బలుకకుము. చిరం వి వించియే యున్నాఁడు. కోడలి నూరడింపుము.

వృద్ధ : (వస్త్రము· ముఖము నాచ్ఛాదించి ·· ఌచు` అమంగలము పతిహత మగు గాక! ఇఁక - ఢువను. (మలయవతితో) పు ! ఊరడిల్లు మూర డిల్లుము. లెము , కొంత సేపైన నీ పతి ముఖమునుఁ జూడుము.

మల : `ఊరడిల్లి` హా! అర్యపుత్రా!

వృద్ధ : (మలయవతి ముఖమునుఁ తితోఁ దుడిచి) సౌభాగ్యవతివై వర్ధిల్లుము. అమంగళము పతిహత మగు గాక!

. : (కన్నీటితోఁ దనలో`

.గీ. కాయమంతయు ఖండిత పాయమౌటఁ
బాణముల్ రె కంఠ మా శయము - క
సుతునిఁ జూచియు నీ దశ నతుల దుఃఖ
విదలితంబికఁగాదు నా హృదయమౌర!

మల : ఆర్యపుత్రా! ఈ విధముగ నిన్నుఁ జూచియుఁ ·వించి యున్నాను; ·నెంత దుఃఖ భాగినో కదా!

వృద్ధ : (పు తుని యవయములనుఁ తితో నిమురుచు గరుత ంతునితో` కూరాతా ! అలంకారములకుఁ గూడ నలంకార మగు నా కుమారుని సుకుమార శరీరము నిటులఁ నీతివా?

· వా : అమా ! అటు లనకుము. ఈ తఁ · మి · నెను? ఈ శరీరము పూర్వము మాత్ర మిటుల - దా? చూడుము—

తే. ।. వి సమేదోస్థి మాంస మజ్జా స సంఘ
మౌర చరా వృతం బౌట నయ్యె గాయ
మటుల బత్స దర్శన మైన దీన
నెటుల కల్గునొ సౌందర్య మీవ చెపుమ?

గరు : మహాత్మా! నారకాగ్ని జ్వాలా పరీవృత · హుఁడ వలె మహాదుఃఖ మను భవించుచున్నాను. ఈ పాపము తొలఁగు నుపాయము సెలవిమ్ము.

.వా : తం ! ఈ పాపమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము నువ· ఠింతును. అనుజ్ఞ నిము .

. : వత్సా! అటు- · యుము.

వా : వైన- యా! వినుము.

గురు : (ముంగాళ్ళపై నిలచి, శిరమున నంజలి ఘటించి) ఆరా ! ఆజ్ఞాపింపుము.

వా : వినుము.

ఉ. దారుణ హింస మాను మనుతాపముఁ జెందుము పూర్వ వృత్తికిన్
వారక పుణ్య కర పరివాహముఁ బెంపు మ తి నిమ్మి కన్
భైరవ పాప మెల్ల పరిపాకము నందక దీన నమౌ
వారి సమాప్లుత హద నిపాతిమౌ లవణాణువున్ వలెన్.

గురు : అటు- యుదును.

గీ. దారుణాజ్ఞాన ని దలఁ దవిలి యుండ
నన్ను బోధించితివి నీవు నమ్యమూర్తి
పతిన సేయుచునున్నాఁడఁ బాణివధలఁ
గలలనై ననుఁ యుఁగఁ దలఁప నయ .

ఇటుపై—

మ. ఒకచో ద్వీపసమాన మౌచు విపులాత్యుచ్ఛాయ భోగావళిన్
వికటావర్త విలాసమౌచు నొకటన్ విష్వగ్వలత్కాయత
బకటం బొక్కట నౌచు సేతువు వలెన్ బారానకున్ బోవుచో
సకలాహిత్రజ మందుగాత నుదధిన్ సౌంఖాంచిత దలన్.

మఱియు-

మ. పాదాంతశ్లథలంబ మౌచుఁ గబరీభారంబు శోభిల్లఁగా
నాదిత్యాంశులు సోకి గండము లసూర్యంపశ్యముల్ కంద నా
క్లేదం బెల్ల సహించి నాగయువతుల్ లన్ దగన్ త్వద శం
బాదృత్యంచిత గీతి రీతి నెపుడున్ సానందలై పాడుతన్.

వా : బాగుగనున్నది మహాత్మా , బాగుగ నున్నది. మే మనుమోదించితిమి. దృఢనిశ్చయుఁడవు కమ్ము. (శంఖచూడునితో) శంఖచూడా! నీవును గృహమునకుఁ బొమ్ము .

శంఖ : (నిట్టూర్చుచు) తల వంచి నిలబడును.)

.వా : (శంఖచూడునిఁ జూచి) శంఖచూడా! క్రమముగఁ బొము , శోకాకుల మానస యగు నీ తల్లి యొద్దకుఁ బొము .

.గీ. తార్క్ష్య చంచూపుటాహతి త్యాజితాసు
నిన్ను భావించి నిస్తుల స్నేహ వృత్తి
శోకసాగర మగ్న యస్తోక విగ్న
జననిఁ గావంగఁ బొమి ౘక జాగులేక.

వృద్ధ : (కన్నీటితో) వైన యముఖపతితుఁడై యక్షతగా తుఁ డగు కుమారునిఁ జూచుట కామె యెంత పుణ్యాతు రాలో కదా!

శంఖ : త్లి! కుమారుఁడు స్వస్థతఁ జెందినచో నీ మాట నిజ- యగును.

.వా : (-దనతో) అయ్యో! పరోపకార కరణానందవశమున నింతవఱకు నజ్ఞాతమైనను నీ యరుంతుద మగు -దన నన్నిపుడు బాధింపఁ బ్రారంభించినది. (మరణావస్థ నభినయించును.)

. : (భయా-గములతో) వత్సా! అటులఁ యుచున్నా మి?

వృద్ధ : అయ్యో! యిటు లనుచున్నా మి? (గుండెలు బాదికొనుచు) అయో! రక్షింపుడు రక్షింపుడు. నా పుత్రుఁడు మరణించుచున్నాఁడు.

మల : హా! ఆర పుత్రా! నన్ను విడచిపోవుట నా యమా?

.వా : (దో-లిఁ బట్ట ప్రయత్నించుచు) శంఖచూడా! నా తులు దగ్గరగఁ ర్చుము.

శంఖ : (అటులఁ యుచు) అకటా! జగమనాథమైపోవుచున్నది.

.వా: (కొంచెము త్రముల దెఱచి తలిదండులఁ జూచుచు) త్లి! తం! యిది నా యంతిమ ప్రణామము. ఏలయన—

.గీ. గాత జాలంబు చేతనాగ్లాని నందె
శవణముల్ వీడె విస్పుట శవణశ ్ఁ
జెన్ను తొలగంగ వాలె నీ కన్నుదోయి
వీడు చున్నవి పాణముల్ వివశు నన్ను.

ఇంక నీ మాటలేల? "నాదు హంబు విడనాడి నాగరక్ష" యనుచు బడిపోవును.

వృద్ధ : హా పుత్రా! హా వత్సా! హా గురుజనవత్సలా! యెచటకుఁ బోయితివి! ప్రతివచన మీయవా? హా లోచనానందసంధాయకా! హా! మూత వాహనా! నిన్ను మఱల నెచటఁ జూతును?

. : హా పుత్రా! మూతవాహనా! హా నిఖిలజనవత్సలా! హా సర్వగుణ సాగరా! ఎక్కడ నున్నావు? ప్రతివచన మిము .
(చేతులెత్తి) అయ్యయో! ఎంత కష్ట మెంత కష్టము!

ఎటకుం బోవునొ ధైర మింక వినయం బెవ్వారి సేవించునో!
ఇట నాధార మదెద్దియో క్షమకుఁ దానేమౌనొ దాతృత్వమ
క్కట సత్యంబు హతంబు గాదె కృపయున్ గార్పణ ముం జెందదే
యటపీతుల మె కాదె లోకము భవత్ క్తం బికన్ బు తకా!

మల : ఆహా అర పుత్రా! నన్ను విడచి పోవుచున్నావా? ఓసీ దయావిహీనా, మలయవ ! వజ్రకఠోరహృదయవై పాణనాథుని విడచియు నింకను వించి యుంటివా?

శంఖ : హా నిష్కారణోపకారపరా! ప్రాణ పియు లగు వీరలను విడచి యెచటకుఁ బోవుచున్నావు? ఇదిగో శంఖచూడుడు నీ వెనువెంట- వచ్చు చున్నాఁడు.

గరు : హా! ఎంత క ము! ఈ మహాతు డు పంచత మందినాఁడు. ఇపు డేమి - యుదును?

వృద్ధ : (కన్నీటితోఁ బైకిఁ జూచుచు ఓ లోకపాలకులారా! అమృతము వర్షించి మీరైన నా పుత్రుని బతికింపరా?

గరు : (సంతోషముతోఁ దనలో) ఆహా! అమృతము మాటఁ జెప్పి యామె బాగుగ ప్తికిఁ దెచ్చినది. నా య ర్తి పూర్తిగఁ దొలగిపోయినట్లే. వతాధీశునిఁ బార్థించి యతఁడు కురిపించిన యమృతవర్షము మూత వాహను గాక యస్థిపంజరావశిష్టులగు నీ పూర్వభక్షితోరగముల గూడ వింపఁ యుదును. ప్రార్థించిన వాతఁ యుకున్నచో—

శా. పక్షాఘూనన జాతవాతతతులన్ బాధించి పాథోనిధిన్
చక్షుర్వహ్నివిదాహ వతఁ బడన్ జంద్రార్కతారల్ స్వచం
చుక్షేపంబున వ జదండగదలన్ జూర్ణించి వ జిన్ యమున్
యక్షాధీశుని గూల్తు తెచ్చి సుధ, యిందవ్వారి వర్షించెదన్.
ఇ - ను పోయెదను. (సాటోపముగా నడచుచు నిష్క్రమించును.)

. : వత్సా! శంఖచూడా! అలసించెద- ల? కాష్ఠములఁ ర్చి నా కుమారు
నకుఁ జితాగ్నినిఁ బ్రజ్వలింపఁ యుము. వాని వెనుక మేమునుఁ బోయె
దము.

వృద్ధ : వత్సా! ఘముగ సిద్ధము యుము. మేము దగ్గర - కున్నచో నీ
సోదరుఁడు దుఃఖించును.

శంఖ : (కన్నీటితో) మీ యాజ్ఞప్రకార- సెదను. - నును మీకంటె ముందు
గ- వచ్చుచున్నాను. (లేచి చితి ఁ ర్పరచి) తం ! చితి సన్నద్ధమైనది.

. : ఎంత క మెంత కష్టము! వత్సా, మూతవాహనా!

శా. భ్రూమధ్యంబున నూర్ణ ర్షమున నీ పుణ్యస్ఫుటోష్ణీషమున్
ధామాంచజ్జలజానుకారి నయన ద్వంద్వంబు వ్యూఢం బురం
- మత్స్య ధ్వజ చ కలాంఛిత పదం బెల్లన్ వృథా యయ్యెనే
హా! మద్దుష్కృతి! సార్వభౌమపదమున్ బాపింప కెట్లేగె .
- పీ! ఇంకను - డ్చెద- మి? లెము , చితి నెక్కుదము.

(ఎల్లరును లేతురు)

మల : (దో -లి యొగ్గి పైకి జూచుచు) భగవ - గౌరీ! "విద్యాధర చ వర్తి
నీ భర్త కాఁగలఁ"డని యానతిచ్చితివి కదా! మందభాగ్య నగు నా విష
యమున నీ మాట కూడ నసత్య మైనదా ?

(అంత ససంభ్రమముగ భగవతి గౌరి ప- శించును.)

గౌరి : మహారాజా! మూత తూ! సాహసము - యవలదు.

. : ఏమీ! అమోఘ దర్శన యగు భగవతి గౌరియా!

గౌరి : (మలయవతితో) పుత్రీ! నా వాక మెట్టు లసత మగును? (మూత
వాహనునిపై కమండలూదకముఁ జల్లును.)

తే.గీ. లలిత దేహమునున్ గూడ బలి యొసంగి
పరుల రక్షించునట్టి యో పరమ పుణ్య!
సంతసం బందితిని నేఁడనంత ․తి
చిరతరం బిఁక నొందుము జీవితంబు.

(మూతవాహనుడుఁ - చును)

. . : (సంతోషముతో ․ వీ! యదృష్టవంతురాలవు. కుమారుఁడు వించినాఁడు.

వృద్ధ : భగవతి యగు గౌరి ప్రసాదము․ త.

.వా : (గౌ ․․ వినిఁ జూచి బద్ధాంజలియై ఏమీ! అమోఘ దర్శన యగు భగవతియా?

కం. అభిలాషితాధికవరదన్
శుభదన్ భక్తార్తిహరణ చుంచుపదాబ్జన్
విభవాకర సుకటాక్ష
పభ నిను -ఁగొల్తునమ పావని గౌ․!

గౌ పాదములపైఁ బడును.

అందరును పైకిఁ జూతురు.

. : అ․! ఏమిది! ఘములు లేకుండఁగ- వర్షము కురియుచున్నదే! భగవ -, యిది మి?

గౌరి : రాజర్షీ, మూత తూ! పశ్చాత్తాపతప్త హృదయుఁ డగు వైన యుఁడు మూతవాహనుని,అస్థి మా తావశిష్టులగు నురగవతులనుఁ బునరు వింపఁ య ․వలోకము నుండి యమృత వృష్టిఁ గురిపించుచున్నాఁడు. లితోఁ జూపుచు, ఇటు చూడుము.

చ. స్ఫుటరత్నాంశు విరాజమానతనులన్ బూర్ణత్వ మింపారగన్
జటులా గాంచిత జిహ్వికాద్వయి సుధాసా దార్థమై చాపుచున్
బటువేగ పసరంబులన్ గిరిరు ․ పాంతంబులన్ బోలుచున్
కుటిలాంచద్గతిఁ జొచ్చుచున్న దుదధిన్ ఘోరాహిజాలం బిటన్.

మూతవాహనునితో వత్సా, మూతవాహనా! వు పున వితమః గాక మఱియొక వరమునకుఁ గూడ నర్హుఁడవు.

మ. చలహంసాహత హేమపంకజ రజః సంజాత పంకావిలం
బుల మనా నస జాత వారితతులన్ బూరించి స్వేచ్ఛోద్భవో
జ్జ్వల రత్నస్థగితంబులౌ కలశముల్ భవ్యా షేకంబు
వెలయం జేసెదఁ జ కవ ర్తివగుమీ విద్యాధర ణికిన్.

మఱియు—

ఉ. కాంచన రత్నచ క మల గంధ గజంబు చతుర్విశాలదం
తాంచిత మశ్వరత్న మసితాభల నిం దమణీ సమ పభా
పాంచిత మెంచ నీ మలయవత్య ధాన మమూల్యత్నమున్
సంచిత శోభ న గసరణం బిపు డొందెడు గాక ఘతన్.

చూడుము - శారద చంద్రమండల ధవలము లగు వింజామరలఁ తఁ గై కొని శబల మణి మరీచుల నిం దధనుః కాంతిఁ గల్పించుచు నీ మతంగహతక పభృతులగు విద్యాధరపతు లెల్లరు భ క్తినామిత పూర్వ కాయులై నీకుఁ బణామము లాచరించుచున్నారు, చెప్పుము నీకిక - మి పియముఁ గూర్తును?

.వా : భగవ ! ఇంకనుఁ బ్రియ - మున్నది?

శా. ధీరున్ గాంచితి శంఖచూడు, విహగాధీశుం డహింసార్థి యా
హారీభూతము సర్పజాలము పునః పాప్తాసువయె న్ గురుల్
వీరల్ నన్ను స వుఁ గాంచి యగులన్ వీడంగ దందితిన్
గౌరీ! రాజ్యము నీ సమక్షమున నింకన్ వేరె నా కేటికిన్?

ఐనను ఇటు లనుగ్రహింపుము.

శా. కాలంబందు సువృష్టి నిచ్చుత ఘనౌఘం బాఁడ బర్హుల్ పభా
శాలిన్ మేదిని నెల్లఁ గప్పుచు హరిత్ససోత్తరీయంబునన్
లం బొప్ప విశుద్ధకాయ సువచశ్చిత్తంబులన్ బుణ్యమున్
జాలన్ యుచు సౌఖ్యమందుతఁ బజల్ సజ్ఞాతి మి తాదులై.

'అందఱును నిష్క్ర మింతురు.'

శుభం భూయాత్ . శ్రీరామార్పణమస్తు.

